

Suomen susikannan hoitosuunnitelma

Maa- ja metsätalousministeriö 2015

Julkaisun nimi:

Suomen susikannan hoitosuunnitelma

Julkaisija:

Maa- ja metsätalousministeriö

4/2015

ISBN 978-952-453-878-7 (Verkkajulkaisu)

Sisältö

1 Susikannan hoidon tavoitteet	8
2 Yhteistyö kansalaisten, riistahallinnon ja suurpetotutkimuksen välillä	9
2.1 Luottamus ja tieto	9
2.2 Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet susikannan hoidossa	10
3 Susikannan seuranta ja kanta-arviot	11
4 Puuttuminen toistuvaa haittaa tai ongelmia aiheuttaviin susiin	12
4.1 Toistuvasti ongelmia aiheuttavien susien karkottaminen ja tappaminen	12
4.2 Susien kannanhoidollinen metsästys	14
5 Susien laittoman tappamisen ehkäiseminen	15
6 Vahinkojen ennaltaehkäisy ja korvaukset	17
6.1 Koiravahinkojen ennaltaehkäisy	17
6.2 Lammas- ja nautavahinkojen ennaltaehkäisy	18
6.3 Porovahinkojen ennaltaehkäisy	19
6.4 Susivahinkojen korvaukset	20
7 Susikannan hoidon erityiskysymykset	21
7.1 Poronhoitoalueen susikannan hoito	21
7.2 Susikannanhoito metsäpeura-alueilla	22
7.3 Koirasudet luonnossa	22
7.4 Koirasusien kasvatus lemmikkieläiminä	24
7.5 Akuutit vaaratilanteet	24
7.6 Suden hyödyntäminen luontomatkailussa	25
7.7 Sairaudet	25
7.8 Susien siirtoistutukset	26
Inledning	27
Stamförvaltningens mål	27
LIITE 1. Yhteistyöryhmä ja susikoordinaattori	30
LIITE 2. Poronhoitoalueen suurpetohavainnointiverkoston kehittäminen	31
LIITE 3. Suden ulosteiden DNA-analysointiin perustuva yksilöinti	31
LIITE 4. Riistakamerakuvien hyödyntäminen susikannan seurannassa	32
LIITE 5. Toimintakynnyksen kehittäminen asutuksen läheisyydessä vieraileviin susiin	32
LIITE 6. Suden karkotusten vaikuttavuus	33
LIITE 7. Hoitosuunnitelman vaikuttavuus – kansalaisten susihuoli	33
LIITE 8. Suden kannanhoidollinen metsästys talvella 2015 ja 2016	34
LIITE 9. Reviiriarvokauppa	35

Johdanto

Suomen susikannan hoitosuunnitelma on adaptiivisen kannanhallinnan työkalu. Hoitosuunnitelmalla pyritään sovittamaan yhteen suden ja sudensuojelun tarpeet sekä susireviireillä asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet. Suunnitelmalla vastataan myös Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin.

Suomen susikannan ensimmäinen hoitosuunnitelma vahvistettiin vuonna 2005. Susikanta lähti kasvuun hoitosuunnitelmanprosessin aikana ja saavutti nykyaikaisen huippunsa vuonna 2007, jolloin vähimmäiskanta-arvio oli 270–300 yksilöä. Tämän jälkeen susikanta alkoi pienentyä, vähimmäiskanta-arvion ollen pienimmillään vuoden 2013 kanta-arviossa 120–135 yksilöä. Kannanlaskun keskeisimpänä syytä pidetään susien laitonta tappamista.

Samaan aikaan susikannan pienentymisen kanssa ovat susi- ja susipolitiikkakriittiset kannanotot voimistuneet. Kriittisyys on kummunnut kahdesta lähteestä. Yhtäältä suden koetaan menettäneen luontaista ihmisarkuuttaan levittäytyttyään myös taajemmin asutuille alueille, ja toisaalta reviirialueiden ihmiset kokevat ettei heillä ole keinoja puuttua suden ongelmalliseen käyttäytymiseen.

Maa- ja metsätalousministeriö teetti vuonna 2013 kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnin. Arvioinnin tulokset loivat kantavan perustelun susikannan hoitosuunnitelman päivitystyölle.

Hoitosuunnitelman valmistelu tehtiin maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa Suomen riistakeskuksen ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (nyk. Luonnonvarakeskus) yhteistyönä. Hoitosuunnitelman valmistelu perustui pragmatistiseen suunnitteluotteeseen. Lähtökohtana oli ongelmakeskeinen vuorovaikutus riistahallinnon, tutkijoiden ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välillä. Työ perustui yksisuuntaisen kuulemisen sijaan konkreettiseen keskusteluun, yhteistyöhön sekä ratkaisujen löytämiseen ja luomiseen. Tavoitteena oli työstää uusia ajattelu- ja toimintatapoja joiden myötä ihmiset ja sudet voivat elää paremmin samoilla alueilla.

Susikannan hoidon toimenpiteet pohjautuvat pitkälti kansalaisten tuottamiin perusteltuihin näkemyksiin kannanhoidosta. Suden läsnäolosta syntyvien ongelmien tunnistamiseksi perustettiin internetiin sähköinen keskustelufoorumi, johon kuka tahansa saattoi rekisteröityä keskustelijaksi. Osana kannanhoitosuunnitelman laadintaa järjestettiin satunnaisotokseen perustuva kansallinen susikysely susireviireillä ja reviirien ulkopuolella asuville kansalaisille. Syksyllä 2014 susireviirialueilla järjestettiin työpajoja sekä alueellisella tasolla sidosryhmätalouksia. Lisäksi järjestettiin poronhoitoaluetta koskeva työpaja sekä teemaseminaari suden genetiikkaan liittyen.

Tässä hoitosuunnitelmassa esitetään Suomen susikannan hoidon yleiset tavoitteet ja ne konkreettiset toimenpiteet ja hankeaihiot, joiden avulla niin kansalaisyhteiskunta, riistahallinto, tutkimus kuin susi itsekin voivat tulla yhteistyöhön perustuvan reviiriakohtaisen kannanhallinnan voittajiksi.

1 Susikannan hoidon tavoitteet

Suomen susikannan hoidon lähtökohtana on susireviirikohtaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että tavoitteet ja toimenpiteet asetetaan susilauma- ja reviirialuekohtaisesti. Kannanhallinnassa susireviirillä asuvien ihmisten huolet ja tarpeet otetaan huomioon sellaisilla toimenpiteillä, jotka eivät vaaranna lauman elinvoimaisuutta.

Suomen susikannan hoidolle asetetaan seuraavat tavoitteet:

Tavoite 1.

Saavuttaa ja säilyttää susikanta suotuisalla suojelutasolla

Suotuisa suojelutaso saavutetaan turvaamalla kunkin susilauman elinvoimaisuus. Suomi on pitkään tavoitellut suotuisaa suojelutasoa tiukan suojelun keinoin, siinä kuitenkaan onnistumatta. Susikannan suojelu onnistuu vain jos susien kanssa samalla alueella asuvien ja toimivien ihmisten huolet ja tarpeet otetaan kannanhallinnassa huomioon. Uudella reviirikohtaisella tarkastelulla pystytään paremmin turvaamaan susilaumojen elinvoimaisuus ja paikallisten toimijoiden mukanaolo susikannan hoidon suunnittelussa ja toimeenpanossa.

Suotuisa suojelutaso

Tässä hoitosuunnitelmassa suotuisan suojelun tasoa tarkastellaan EU:n luontodirektiivin vaatimusten kautta. Luontodirektiivin mukaan lajin suojelutaso katsotaan suotuisaksi, kun:

- kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana, ja
- lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienenemään ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa, ja
- lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.

Suotuisan suojelutason määrittely tehdään luontodirektiivin 17 artiklan mukaisessa menettelyssä.

Pienin elinvoimainen kanta

Pienin elinvoimainen susikanta on 25 lisääntyvää paria¹. Lisääntyviksi pareiksi lasketaan sellaiset parit, joilla on arvioituna ajan-kohtana jälkeläistuottoa. Suomen ja Venäjän valtakunnan rajan molemmilla puolilla elävistä lisääntyvistä pareista puolet lasketaan osaksi Suomen susikantaa. Laumojen määrää ja susikannan sekä laumojen elinvoimaisuutta säilymistä arvioidaan vuosittain Luonnonvarakeskuksen suorittaman kanta-arvion avulla.

Tavoite 2.

Perustaa susikannan seuranta suurpetoyhdyshenkilöverkoston toimintaan.

Suomessa susikannan seuranta perustuu vapaaehtoistoimintaan. Koulutetut ja nimetyt suurpetoyhdyshenkilöt tarkistavat ja kirjaavat susihavainnot TASSU-seurantajärjestelmään. Tavoitteena on, että suurpetoyhdyshenkilöverkosto kattaa koko Suomen. Riistahallinto ja -tutkimus järjestävät kaikille suurpetoyhdyshenkilöille vuosittain kehittämis- ja palautetilaisuuden. Seurantaverkoston kattavuutta ja toimintaa arvioidaan vuosittain Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä.

Tavoite 3.

Luoda keinoja suden ja ihmisen rinnakkaiselon parantamiseksi.

Paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuudet varmistetaan reviirikohtaisen kannanhoidon avulla ja susireviirialueille perustettavien yhteistyöryhmien kautta. Yhteistyöryhmän tehtävänä on arvioida paikallista susitilannetta ja pohtia ennaltaehkäisyä toteutumista sekä kannanhoidolliseen metsästyksen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi rinnakkaiseloa edistetään puuttamalla haittaa tai vahinkoa tuottaviin yksilöihin.

Tavoite 4.

Rakentaa luottamusta toimijoiden välille.

Lisätään riistahallinnon ja -tutkimuksen vuorovaikutusta kansalaisten kanssa. Luottamuksen rakentuminen perustuu yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon. Riistakeskusalueittain järjestetään vuosittain riistahallinnon ja -tutkimuksen sekä susireviirialueiden eri toimijatahojen välinen tilaisuus, jossa arvioidaan paikallisesti kannanhoidon tavoitteiden toteutumista sekä suunnitellaan tarvittavia toimenpiteitä. Luottamuksen kehittymistä seurataan.

Tavoite 5.

Reagoida suden tuomaan haittaan nopeasti ja ehkäistä vahinkoja ennalta.

Susien aiheuttamiin haittoihin ja vahinkoihin vastataan nopeasti paikallisten ihmisten, Suomen riistakeskuksen ja poliisin yhteistyönä. Suden aiheuttamia vahinkoja pyritään ennaltaehkäisemään ja ennaltaehkäisyä menetelmiä kehitetään aktiivisesti. Suden aiheuttamat vahingot korvataan täysimääräisesti ja maksatuksen nopeuttamista kehitetään. Poliisi ja Suomen riistakeskus koostavat vuosittain tilaston toteutuneista vahingoista ja muista ongelmata-

¹ Suomen susikannan hoitosuunnitelman taustaosio. MMM 2015.

pauksista. Maa- ja metsätalousministeriö tuottaa vuosittain tilaston vahingonkorvauksista.

Tavoite 6.

Puuttua suteen kohdistuvaan laittomaan tappamiseen tehokkaasti.

Suunnitelmallinen susikannan hoito voi onnistua, jos susien laiton tappaminen saadaan kitkettyä. Laittomuuksien ehkäisyssä paikallisyhteisöillä on tärkeä rooli. Keskeisimmässä asemassa laittomuuksien kitkemisessä ovat susireviirialueiden metsästysseurat. Myös valvontaviranomaisten tulee lisätä valvontaan liittyvää aktiivisuutta susireviirialueilla. Susien laittoman tappamisen ehkäisyn toteutumista seurataan ilmitulleiden tapausten kautta sekä tutkimuksen tuottamalla arviolla tilastoitumattomasta poistumasta.

Tavoite 7.

Vahvistaa suden merkitystä arvokkaana luonnonvarana.

Susi on Suomessa riistaeläinlaji, mutta sillä ei ole samanlaista riistaeläimen arvoa, kuten esimerkiksi karhulla. Riistaeläinrvoa kasvatetaan kannanhoidollisten poikkeusluvilla, joiden perusteella pyydytetyt eläimet kuuluvat metsästysaaliina poikkeusluvan saajalle. Suden arvostusta lisätään myös tiedotuksen ja koulutuksen kautta. Sutta koskevassa tiedottamisessa vastuullinen rooli on myös medialla.

2 Yhteistyö kansalaisten, riistahallinnon ja suurpetotutkimuksen välillä

2.1 Luottamus ja tieto

Hoitosuunnitelman yksi keskeinen tavoite on luottamuksen rakentaminen susikannan hoidon toimijoiden välillä. Luottamuksen puute ilmenee siten, etteivät toimijat voi olla varmoja toistensa tiedoista, motiiveista tai teoista. Avoin keskustelu ja konkreettinen tekeminen yhteisen tarkoituksen eteen ovat luottamuksen rakentamisen kulmakiviä.

Epäluottamus riistahallinnon tahtoon ja pyrkimykseen on ollut susiasioiden hallinnassa vallitseva. Myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (nyk. Luonnonvarakeskus) suurpetotutkijoiden tarkoitusperä ja menetelmiä on arvosteltu. Riistahallinnon pyrkimyksenä on ollut saattaa susikanta suotuisalle suojelun tasolle. Riistatutkimuksen tehtävänä on ollut arvioida susikannan kokoa ja rakennetta.

Luottamuksen ytimenä on usko tiedon oikeellisuuteen ja siihen, että tietoa käytetään oikeaan tarkoitukseen. Ensimmäinen viittaa tutkimusmenetelmiin ja jälkimmäinen politiikkaan. Uskoa tiedon oikeellisuuteen voidaan lisätä avoimuudella. Tällä tarkoitetaan sitä, että sutta koskeva tutkimustieto on kaikkien siitä kiinnostuneiden toimijoiden saatavilla. Laajimmillaan tiedon avoimuus tarkoittaa sitä, että tutkimusaineiston avoimuuden lisäksi myös tutkimustulokset jaetaan avoimesti ja nopeasti hyödynsääjille.

Suomen susikantaan liittyvän tutkimuksen aineistonkeruu, analyysi ja tutkimustulosten vaiheet ja merkitys tuodaan kansalaisten saataville ja tietoisuuteen. Kannanseurantaan liittyvät kansalaisten tuotamat havaintoaineistot tulee saattaa kansalaisten saataville.

Susireviirillä asuvat ihmiset ovat avainasemassa tuottamassa susitietoa ja samalla heillä on kaikkein suurin tiedontarve alueen susikannasta. Paikallistasolla tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi vahinkojen ennaltaehkäisemiseksi. Tuotettu tieto on erityisen tärkeää suurpetotutkimukselle ja riistahallinnolle. Se luo perustan paikalliselle ja valtakunnalliselle suden kanta-arviolle, ennaltaehkäiseville toimille sekä vahinko- ja kannanhoidollisille poikkeusluville.

Seurantatiedon avoimuus

TASSU-järjestelmän toimivuuden kannalta on olennaista, että susireviirialueilla susihavainnot ilmoitetaan ja kirjataan järjestelmään. Kansalaisten on oltava tietoisia järjestelmän olemassaolosta ja havaintojen ilmoittamisen tärkeydestä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kunnat, riistanhoitoyhdistykset, paikallinen media sekä erilaiset yhdistykset tiedottavat säännöllisesti suurpetoyhdyshenkilöverkostosta. Vastuu järjestelmän toimivuudesta on Luonnonvarakeskuksella ja Suomen riistakeskuksella, riistanyhdistyksillä sekä havaintoja järjestelmään kirjaavilla suurpetoyhdyshenkilöillä.

Joillain alueilla suurpetoyhdyshenkilöiden motivaatio susihavaintojen kirjaamiseen on vähentynyt. Syynä tähän on erityisesti se, että suurpetoyhdyshenkilöt ovat kokeneet, että havaintojen kirjaamisella ei ole vaikutusta kanta-arvioon. Tämä on osin seurausta siitä, että suurpetotutkimus ei ole julkaissut aineistoa, johon kanta-arviot pohjautuvat. Tämä vuoksi Luonnonvarakeskus julkaisee jatkossa vuosittain aineiston, johon tuotettu kanta-arvio perustuu. Tieto tulee olla kaikkien saatavilla internetissä. Tällöin paikallistasolla voidaan nähdä omien susihavaintojen merkitys kanta-arvioille.

Lisäksi motivaatiota on heikentänyt se, että monilla alueilla suurpetoyhdyshenkilöt eivät ole saaneet toiminnastaan palautetta. Palaute on kaikkien vapaaehtoisuuteen perustuvien riistalaskentojen toimivuuden perusta. Palaute edistää motivaatiota ja yhteistyötä, ja se myös auttaa tutkimusmenetelmien kehitystyössä. Tällä hetkellä ei ole yhtenäistä linjaa, miten riistahallinto ja tutkimus vuorovaikuttavat suurpetoyhdyshenkilöiden kanssa. Jatkossa linjataan, että Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus järjestävät vuosittain kehittämissä palautetilaisuuden riistakeskusalueittain suurpetoyhdyshenkilöille. Tilaisuudessa esitetään alueen suurpetojen kanta-arviot, kirjatut

havainnot riistanhoitoyhdistyksittäin, koulutetaan suurpetoyhdys- henkilöitä ja keskustellaan toiminnan kehittämismahdollisuuksista (kts. toimenpide s.12).

Luottamusta suurpetotutkimukseen on heikentänyt myös puutteellinen tiedotus susien pannoituksista. Jatkossa linjataan, että Luonnonvarakeskus tiedottaa susien pannoitustöistä suoraan paikallisille riistanhoitoyhdistyksille sekä kaikille kansalaisille internetin kautta.

Riistahallinto kehittäjänä

Nykyisin riistahallinto nähdään susikannan hoidossa pääsääntöisesti vain lupaviranomaisen roolissa.

Riistahallinnon tulee ottaa nykyistä aktiivisempi rooli susiasioiden hallinnassa. Uudenlainen rooli olisi omiaan parantamaan luottavaisuutta viranomaisen toimintaan ja ymmärrystä viranomaistoinnin tarkoitukseen.

Suomen riistakeskus järjestää vuosittain susireviirialueen tai -alueiden kannanhoidon tilannetta ja erityiskysymyksiä koskevan yhteisen tapaamisen. Tilaisuuteen osallistuvat riistanhoitoyhdistyksen, reviiritason sidosryhmien, kunnan, reviirialueen yhteistyöryhmän, alueellisen riistakeskuksen sekä riistantutkimuksen edustajat.

Riistaviranomainen ei voi olla vain lupaviranomainen. Hyvän hallintotavan mukaan riistahallinnolla on oltava aktiivinen kehittäjän rooli riista-asioissa, mutta erityisesti ristiriitoja aiheuttavassa susiasias- siassa. Riistaviranomainen auttaa kansalaisia elämään susialueilla. Osana kehittäjän roolia Suomen riistakeskuksen tulee edelleen julkaista sutta koskevien poikkeuslupien perusteet ja päätökset internetissä.

Toimenpiteet:

- Lisätään paikallisten ihmisten, Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen välistä yhteistyötä susikannan seurannassa.
- Luonnonvarakeskus julkaisee kanta-arvion yhteydessä TASSU-järjestelmän sekä muun aineiston johon kanta-arvio perustuu.
- Luonnonvarakeskus tiedottaa susien pannoituksista paikalliselle riistanhoitoyhdistykselle sekä kaikille kansalaisille internetsivujen kautta.
- Suomen riistakeskus järjestää vuosittain susireviirialueen tai -alueiden kannanhoidon tilannetta ja erityiskysymyksiä koskevan yhteisen tapaamisen, johon osallistuvat riistanhoitoyhdistyksen, reviiritason sidosryhmien, kunnan, reviirialueen yhteistyöryhmän, alueellisen riistakeskuksen sekä riistantutkimuksen edustajat.

2.2 Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet susikannan hoidossa

Paikallista osallistumista susikannan hoitoon

Yksi keskeinen uuden reviiriperustaisen susikannan hallinnan lähtökohta on se, että reviireillä elävien ja toimivien ihmisten tulisi päästä nykyistä enemmän osallistumaan sutta koskevaan suunnitteluun.

Sähköisessä keskusteluforumissa ja reviirityöpajoissa reviiritason suunnittelun ja osallistumisen tueksi esitettiin muutamasta organisaatiosta koostuvaa ryhmää, foorumia tai toimielintä. Työpajoissa tätä reviirikohtaisista toimintamallia alettiin nopeasti kutsua yhteistyöryhmäksi.

Paikka- ja tilannekohtaisesti yhteistyöryhmän koostumus vaihteli. Kaikissa työpajoissa esitettiin, että siihen voisivat kuulua edustaja kunnasta, riistanhoitoyhdistyksestä, paikallisesta metsästysseurasta ja luonnonsuojeluyhdistyksestä sekä alueen karjankasvattajien edustaja. Näiden lisäksi yhteistyöryhmään voisivat kuulua poliisin, Metsähallituksen ja/tai rajavartioston edustaja. Jossain työpajassa ehdotettiin myös esimerkiksi kyläyhdistyksen edustajaa mukaan. Olennaista oli se, että yhteistyöryhmä kokoaa toiminnallisesti sopivan kokoisen joukon susiasioista tietäviä yhteen. Yhteistyöryhmästä on esitetty hankekuvaus liitteessä 1.

Yhteistyöryhmän tehtävänä olisi arvioida paikallista susitilannetta, pohtia ennaltaehkäisyn toteutumista sekä kannanhoidolliseen metsästykseen liittyviä kysymyksiä. Ryhmä voisi pohtia myös reviirikohtaisia tavoitteita yhdessä Suomen riistakeskuksen, alueellisen riistaneuvoston tai suurpetotutkimuksen edustajien kanssa.

Alueelliset riistaneuvostot vastaavat yhteistyöryhmien organisoinnista yhteistyössä susireviirialueen riistanhoitoyhdistysten kanssa.

Paikallista tiedontuotantoa ja vaihtoa

Susireviirialueittain nimetään vapaaehtoisuuteen perustuen susiasioihin keskittynyt yhdyshenkilö, joka nauttii reviirialueella laajaa luottamusta. Tämän susireviirivastaavan tehtävänä on varmistaa vahinkotapauksia ja petohavaintoja. Hän toimii riistahallinnon ja tutkimuksen yhdyshenkilönä reviirialueen suuntaan, ja reviirialueen yhdyshenkilönä poliisin, riistakeskuksen aluetoimiston ja riistantutkimuksen suuntaan. Hän myös tiedottaa ja opettaa susiasioita esimerkiksi nuorille ja metsästäjille ja kaikille muille asioista kiinnostuneille kansalaisille. Tällainen toimintamalli olisi omiaan lisäämään toimijoiden välistä luottamusta reviirillä.

Toimenpiteet:

- Paikalliset ihmiset järjestäytyvät susireviireittäin yhteistyöryhmäksi.
- Yhteistyöryhmä organisoii toimintaansa parhaaksi katsomallaan tavalla reviiri-kohtaisen kannanhoidon toteuttamiseksi.
- Yhteistyöryhmä nimeää reviiri-alueelle laajaa luottamusta nauttivan henkilön susireviirivastaavaksi.

3 Susikannan seuranta ja kanta-arviot

Susikannan jatkuvaluonteisessa seurannassa keskeisessä osassa ovat suurpetoyhdyshenkilöt, jotka tekevät tai tarkistavat ja kirjaavat lähialueidensa susihavaintoja. Näissä tehtävissä toimii tai on aiemmin toiminut noin 2000 riistanhoitoyhdistysten nimeämää ja havaintoja kirjannutta henkilöä. Havainnointi ajoittuu pääosin talveen, ja kunakin talvikautena susihavaintoja on kirjannut viimeisen vuosikymmenen aikana noin 400–600 henkilöä. Kirjaukset auttavat rajaamaan alueita, joilla on pysyviä reviirejä. Näiden reviirien sisällä voidaan tarvittaessa käyttää muita menetelmiä yksilömäärien ja reviirin rajojen selvittämiseen.

Kausittaisen kannanseurannan onnistumisen edellytyksenä on, että suurpetoyhdyshenkilöverkoston havainnointi auttaa tunnistamaan mahdollisimman kattavasti kaikki pysyvät susireviirit. Tämä edellyttää nyt ja jatkossakin suurta joukkoa havainnointiin koulutettuja ja kirjaamiseen motivoituneita henkilöitä. Tärkeitä toimenpiteitä suurpetoyhdyshenkilöverkoston toiminnan tukemiseksi ovat koulutusten järjestäminen kaikille uusille toimintaan liittyville henkilöille. Kaikille petoyhdyshenkilöille järjestetään myös vuosittain toiminnan kehittämistä ja palautteen antamista palvelevia tilaisuuksia.

Jatkossa Suomen riistakeskuksen aluetoimistot nimeävät vapaaehtoistoimintaan perustuen toimialueensa petoyhdyshenkilöiksi suurpetohavainnointiin valmentaman koulutuksen käyneitä henkilöitä ja myös muita kuin alueen riistanhoitoyhdistysten jäseniä. Poronhoitoalueen suurpetojen kannanseuran tehostamiseksi esitetään kokeiluhanketta, jossa TASSU-järjestelmään havaintoja kirjaavat nykyistä useammin poronhoitajat (ks. Liite 2). Niin ikään Rajavartiolaitoksen työntekijöille mahdollistetaan nykyistä laajemmalla laajuudella käyttömahdollisuus TASSU-järjestelmään.

Petoyhdyshenkilöiden keräämän havaintoaineiston tukena on käytetty susien GPS-pannoituksia sekä DNA-analyyssejä. Nämä menetelmät auttavat kausittaisseurannassa erottelemaan toisistaan läheisiä laumoja sekä arvioimaan niiden yksilömääriä. Esimerkiksi karva- tai ulostenäytteisiin perustuva DNA-analyysi, auttaa myös yksilöimään alueen reviirittämiä susia. Suomen riistakeskus ja

Luonnonvarakeskus toteuttavat vuonna 2015 kehittämishankkeen, jossa menetelmää testataan eri puolilta Suomea. Hankekuvaus on esitetty hoitosuunnitelman liitteessä 3.

Susien sijainnin seuranta

Petoyhdyshenkilöiden kirjaamat havainnot TASSU-järjestelmään sekä GPS-pannoitettujen eläinten sijaintitiedot mahdollistavat susikannan koon kausittaisen seurannan ja kannanarvioinnin lisäksi myös lähes ajantasaisen tiedon siitä, missä sudet ovat sekä missä ne ovat liikkuneet. Tämä tieto on hyödyllistä metsästyskoiraharrastuksessa. Tiedon avulla metsästystä ja koirankoulutusta voidaan suunnata sellaiseen maastoon, jossa todennäköisyys suden kohtaamiseen on pieni.

Luonnonvarakeskus tiedottaa susien GPS-pannoituksista ja saaduista sijaintitiedoista myös jatkossa. Paikkatietoa julkaistaan internetissä elokuun puolesta välistä helmikuun loppuun välisellä ajalla, jolloin metsästyskoiratoiminta on aktiivisinta. Susien lisääntymiskaudella sekä pentuvaiheen aikana pantaseurantatietoa ei julkaista.

Suomessa on käytetty harvoin maalaskentaa susikannan arvioinnissa. Maalaskenta perustuu lumijälkien havainnointiin, jossa ennalta sovitut laskentareitit kierretään sekä kirjataan ja tarkistetaan tehdyt havainnot. Lisäksi laskennassa hyödynnetään tietoa susien liikkuvuudesta, minkä perusteella pystytään arvioimaan laskennan ulottu-mattomiin jääneiden yksilöiden määrää. Lumijälkihavaintoihin perustuvia laskentoja on tehty lähinnä Kainuussa². Laskennat vaativat sekä työpanoksena, että muina taloudellisina kuluina huomattavia resursseja. Maalaskentaa tulee käyttää lähinnä erityistapauksissa susikannan arviointiin. Jos paikallisesti maalaskenta nähdään tärkeäksi menetelmäksi, on riistahallinnolla ja suurpetotutkimuksella oltava valmiutta osallistua yhteistyöhön laskentojen toteuttamiseen.

Riistakameroiden yleistymisen myötä entistä ajankohtaisemmaksi on tullut riistakamerakuviin perustuva havainnointi. TASSU-järjestelmään on mahdollista ilmoittaa susi- ja pentuehavaintoja, ja nämä havainnot voivat olla arvokkaita tuottamalla tietoa esimerkiksi lauman lisääntyvyydestä, vähimmäismäärästä ja terveydentilasta. Hankekuvaus riistakameroiden hyödyntämisestä kannanseurannassa on esitetty hoitosuunnitelman liitteessä 4.

Kausittaisten kanta-arvioiden aikataulu

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on julkaissut kanta-arvion vuosittain helmikuussa. Maa- ja metsätalousministeriö on hyödyntänyt kanta-arviota asetuksen laadinnassa, jolla määritellään suurin sallittava saalismäärä. Jatkossa kanta-arvio tuotetaan kahdessa vaiheessa; laumojen lukumäärää koskeva arvio lokakuun loppuun mennessä ja kokonaiskanta-arvio helmikuussa. Arviot tuotetaan parhaan saatavilla olevan havaintoaineiston perusteella. Lokakuun lauma-arvio sisältää vielä huomattavaa epävarmuutta, sillä lumet-

² Siira, A., Keränen, J. & Kojola, I. 2009. Kainuun suurpetojen lumijälkilaskenta 2008. Riista- ja kalatalous –tutkimuksia 1/2009.

tomana aikana laumoista kertyvä tieto on vähäistä ja erityisesti lähekkäisten laumojen erottaminen toisistaan voi olla vaikeaa. Niillä susireviireillä, joilla susilla on GPS-pantoja tai joilla on kerätty ja analysoitu DNA-näytteitä, saadaan luotettavampi tieto lauman olemassaolosta ja sen yksilömäärästä.

Suomen riistakeskus tuottaa Luonnonvarakeskukselle alueelliset lausunnot laumoista lokakuun puoleenväliin mennessä. Alueelliset lausunnot tukevat TASSU-havaintoaineistojen tulkintaan. Niitä laatiessaan Suomen riistakeskuksen aluetoimistot ovat yhteydessä riistanhoitoyhdistyksiin sekä susireviirialueilla mahdollisesti toimiviin susireviirivastaaviin sekä yhteistyöryhmiin. Tavoitteena on koota yhteen kaikki tietämys ja yhteinen näkemys lauman olemassaolosta ja niiden lukumäärästä.

Toimenpiteet:

- Suomen riistakeskus järjestää kaikille uusille suurpetoyhdyshenkilöille havainnointiin ja kirjaamiseen liittyvää koulutusta.
- Suomen riistakeskuksen aluetoimistot ja Luonnonvarakeskus järjestävät vuosittain jatkokoulutus- ja kehittämistilaisuuden kaikille suurpetoyhdyshenkilöille.
- Poronhoitoalueen suurpetojen kannanseuranta edistetään hankekokeilulla, jossa vapaaehtoiset paliskunnat valitsevat suurpetoyhdyshenkilöitä havaintoja kirjaamaan.
- Tutkimustarkoituksessa susikannan seuranta jatketaan GPS-pannoituksilla, jotta kanta-arvioiden tieteellinen taso voidaan varmistaa.
- Susikannan seurannassa otetaan muiden menetelmien rinnalle käyttöön uudet, operatiiviset DNA-menetelmät.
- Riistakameroiden tuottamaa aineistoa hyödynnetään osana riistan tutkimuksen suorittamaa lauman minimikoon ja pentueiden arviointia.
- Rajavartijat kirjaavat tekemänsä susihavainnot TASSU-järjestelmään.
- Kanta-arvion laadinnassa siirrytään kaksivaiheiseen järjestelmään, jossa lokakuussa tuotetaan lauma- arvio ja helmikuussa yksilömääräarvio sekä tarkentunut lauma-arvio.
- Suomen riistakeskuksen aluetoimistot koostavat Luonnonvarakeskukselle lausunnon, joka tukee muiden aineistojen rinnalla laumojen lukumääräarviota. Lausunto perustuu riistakeskuksen, riistanhoitoyhdistysten ja alueella toimivan yhteistyöryhmän yhdessä muodostamaan näkemykseen.

4 Puuttuminen toistuvaa haittaa tai ongelmia aiheuttaviin susiin

Hoitosuunnitelman valmistelutyössä nousi vahvasti esiin tarve puuttua ongelmia ja haittaa aiheuttaviin susiin. Yksittäiset sudet tai jopa susilaumat saattavat vieraila lähellä asutusta tai pihapiireissä. Yleensä tämä tapahtuvat yöaikaan ja vierailut havaitaan talvikaudella lumeen syntyneistä jäljistä. Toistuvat susien pihavierailut tulkitaan susien ihmisarkuuden heikentymiseksi. Lähelle ihmisasutuksia tulevat sudet koetaan epämiellyttäväksi ja niiden nähdään usein aiheuttavan turvallisuusuhkaa.

Haittaa tuottavaan susiyskilöön voidaan puuttua Suomen riistakeskuksen poikkeusluvalla tai poliisin määräyksellä. Osa susireviireillä asuvista kansalaisista kokee, että poliisi ei puutu tai puuttuu vasta äärimmäisissä tapauksissa suden tuomaan turvallisuusuhkaan. Vahinkoperustaisen poikkeusluvun hakeminen Suomen riistakeskukselta koetaan hankalaksi ja luvan saamisen kriteerit kohtuuttomiksi. Niissä tapauksissa kun poikkeuslupa on saatu, tekevät poikkeusluvun tiukat ehdot suden pyytämisen vaikeaksi. Näin on syntynyt tilanne, jossa paikalliset kokevat, ettei heillä ole keinoja puuttua ongelmia tuottavien susien käyttäytymiseen. Tällöin voi nousta tunne, että viranomaiset tai riistahallinto eivät ota paikallistasolla koettuja huolia vakavasti.

Susien erilaiset karkotukset sekä ihmisasutuksen läheisyydessä toistuvasti vierailevien susien tappaminen nousevat tällöin tärkeiksi toimenpiteiksi, joiden avulla myös suden ihmisarkuutta voidaan lisätä. Susien tuomien haittojen ja vahinkojen määrä, sekä se miten joustavasti ja tehokkaasti viranomaiset ja kansalaiset voivat tilanteissa toimia, on suoraan yhteydessä siihen, miten susien läsnäoloon paikallisesti suhtaudutaan. Susireviirillä asuvat ihmiset tarvitsevat keinoja, joilla voidaan viranomaistoimista riippumatta puuttua asutuksen läheisyydessä haittaa tuottaviin yksilöihin.

4.1 Toistuvasti ongelmia aiheuttavien susien karkottaminen ja tappaminen

Poliisilaissa³ on säädetty poliisimiehen oikeudesta ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle, terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukannanotossa⁴ on todettu poliisilain käyttöalan rajoitukset. Oikeusasiamiehen mukaan poliisilain soveltamisalaksi jää lähinnä reagoiminen sellaisiin nopeasti yhä uhkaavammaksi kehittyviin, ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa aiheuttaviin taikka omaisuudelle huomattavaa vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin, joissa ei ole aikaa selvittää metsästyslain tai -asetusten soveltamisedellytyksiä. Erityisesti on huomioitu, että poliisilain mukaisesti toteutettujen susiyskilöiden poistojen tarkoituksena ei ole toimia ennakoivana tai kantaa säätelevänä tekijänä.

³ Poliisilaki 2 luku, 16§ (872/2011)

⁴ Oikeusasiamiehen ratkaisu; Poliisin menettely sudenpyyntiin liittyvässä asiassa (612/4/04).

Niissä yleistä turvallisuutta heikentävissä tilanteissa, jotka eivät ole poliisilain soveltamisen näkökulmasta välittömiä, mutta jotka kuitenkin ovat toistuvia, on Suomen riistakeskuksella toimivalta arvioida tilannetta ja toimia metsästyslaissa säädetyin edellytyksin.

Kaikilla susireviirialueilla sudet saattavat yksittäisinä kertoina kulkea lähellä ihmisasutusta. Sudet voivat tulla lähelle asuin- tai eläintuotantorakennuksia joko ajautumalla tai erityisesti hakeutumalla. Usein vierailut tapahtuvat öiseen aikaan. Tätä ei voida pitää sudelle epätyypillisenä käyttäytymisenä. Sen sijaan toistuvasti ja säännönmukaisesti piholla vieraileva susi käyttäytyy epätyypillisesti ja sutta voidaan pitää sellaisena uhkana ja turvallisuutta heikentävä tekijä, jonka perusteella suteen voidaan kohdistaa karkotustoimenpiteitä tai viimesijaisena keinona lopettaa eläin.

Susista huolestuneille kansalaisille ei ole ollut selvää, kuinka toistuvasti suden tai susien on vierailtava asutuksen läheisyydessä, jotta viranomaisilta voidaan edellyttää tilanteeseen puuttumista eli toimintakynnyksen ylittymistä. Toimintakynnyksen kriteerien toimitusta selvitetään hankkeella, joka on esitelty liitteessä 5 ja sitä sivutaan myös liitteen 7 hankkeessa.

Kriteerien täytyessä ongelmaan etsitään ratkaisuja tilannekohtaisen arvion perusteella. Tämä tapahtuu poliisin tai Suomen riistakeskuksen johdolla, yhdessä paikallisten suurriistavirka-aputoimijoiden kanssa. Sekä poliisilain että metsästyslain mukaan ensisijaisena tavoitteena on löytää sellainen tyydyttävä ratkaisu, joka ei pakota suden tappamiseen. Asutuksen läheisyydessä vierailevien susien karkotukset koirilla, erilaiset ääni- ja valopelotteet yhdistettynä kipuun saattavat muuttaa suden käyttäytymistä ja luoda ihmisarkuutta sudelle. Karkotusten vaikuttavuuden ja menetelmien kehittämiseksi toteutetaan hanke, joka on kuvattu liitteessä 6.

Suden karkotustoimista sekä mahdollisista suden tappamisesta tulee tiedottaa reviirialueen kansalaisille. Koska karkotusoperaatiot tehdään poliisin määräyksellä, on luontevaa, että tiedotuksesta vastaa poliisi. Suomen riistakeskuksen tulee tiedottaa niistä toimista, joita on tehty riistahallinnon ja paikallisten asukkaiden yhteistyönä. Sekä poliisin että Suomen riistakeskuksen tulee koostaa ja julkaista vuosittain tiedot toteutuneista toimista. Viranomaisten ja riistahallinnon toteuttamien toimien vaikuttavuutta susireviireillä asuville kansalaisille seurataan erillisessä hankkeessa, joka on kuvattuna liitteessä 7.

Ihmisarkuuden kokonaan tai lähes kokonaan menettäneet sudet ovat erittäin harvinaisia. Yhteiskunnassa vallitsee varsin laaja yhteisymmärrys siitä, että ihmisarkuuden menettänyt susi voidaan tappaa. Yhteisymmärrystä ei kuitenkaan ole saavutettu siitä, miten ihmisarkuuden menettäneen suden käytös määritellään. Tämän asian selkeyttämiseksi määritellään seuraavaa: yksilö, joka on ihmistä pelkäämätön ja jota ihminen voi lähestyä toistuvasti ilman, että susi osoittaa pelon merkkejä on menettänyt ihmisarkuutta siinä määrin, että sen poistaminen tappamalla on suositeltava ratkaisu.

Yllä kuvatulla tavalla ihmisarkuuden menettänyt susi ei käyttäydy lajityypillisesti ja se tuottaa usein merkittävää sosiaalista haittaa ja turvallisuusuhkaa. Tällaiset sudet ovat erittäin harvinaisia, eikä niiden poistamisella ole kielteistä vaikutusta suotuisan suojelun toteutumiseen tai susikannan kehitykseen. Edellä mainituista syistä johtuen tällaiset ihmisistä pelkäämättömät yksilöt tulee poistaa tehokkaasti ja nopeasti poliisin toimesta.

Sudet aiheuttavat vahinkoja myös tuotanto- ja kotieläimille, joista vahingot kohdistuvat lähinnä poro- ja lammastalouteen sekä koiriin. Maa- ja metsätalousministeriön koolle kutsuman erävalvonnan yhteistyö-ryhmän linjausten mukaan, päätökset omaisuusvahinkoja aiheuttavien susien poistamisesta kuuluvat pääasiassa Suomen riistakeskuksen toimivaltaan. Linjaus pohjautuu oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen ratkaisuihin. Jos omaisuusvahinkoihin liittyy uhkaa myös ihmisten turvallisuudelle, tällöin myös poliisi toteuttaa tapauskohtaisia harkintaa.

Lähtökohtana on, että koti- ja tuotantoeläimille aiheutuva vahinko ja pyritään estämään ennalta. Ennaltaehkäisyssä käytettäviä toimia esitellään luvussa 6. Niissä tilanteissa, joissa sudet aiheuttavat erityisen merkittäviä vahinkoja, eikä ennaltaehkäisystä ole riittävää apua, susi on mahdollista tappaa vahinkoperusteisella poikkeusluvalla. Suomen riistakeskus tekee näistä poikkeusluvista päätökset metsästyslain sekä valioneuvoston asetuksen⁵ perusteella. Lisäksi eri oikeusasteiden ratkaisut linjaavat poikkeuslupapäätöksiä. Metsästyslaissa on säädetty ne edellytykset, joita Suomen riistakeskuksen tulee tapauskohtaisesti arvioida poikkeuslupaa myönnettäessä. Arvioitavia asioita ovat muun tyydyttävän ratkaisun käyttö vahinkojen ehkäisemiseksi, suotuisan suojelun tason säilyminen sekä se pystytäänkö poikkeuksella ehkäisemään erityisen merkittävien vahinkojen syntymistä. Jokaisessa vahinkotapauksessa tehdään tilannekohtaisia arviointia, eikä yleislinjausta päätöksenteolle voida luoda.

Toimenpiteet:

- Poliisi, Suomen riistakeskus ja paikalliset suurriistavirka-aputoimijat puuttuvat tehokkaasti susien toistuviin vierailuihin piholla.
- Suomen riistakeskus koostaa kokemukset toteutettujen karkotusten tehokkuudesta.
- Poliisi laatii tiedotteen karkotusoperaatioista tapauskohtaisesti harkiten poliisin viestintästrategian linjausten mukaan.
- Poliisi määrää poliisilain 2 -luvun 16 §:n perusteella ihmisarkuuden menettäneiden susien lopettamisesta tapauskohtaisen harkinnan jälkeen.

⁵ Valtioneuvoston asetus metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (452/2013).

4.2 Susien kannanhoidollinen metsästys

Tämän hoitosuunnitelman lähtökohta on paikallisella tasolla toteutettava susireviirikohtainen kannanhoito. Tämä tarkoittaa sitä, että kannanhoidossa tarkasteltava perusyksikkö on susilauma sekä sen käyttämä reviirialue. Kannanhoidollisena tavoitteena on turvata paikallisen susilauman olemassaolo ja samaan aikaan edistää susien ja ihmisten rinnakkaiseloa. Yksittäisten susilaumojen olemassaolon turvaamisen sekä uusien susilaumojen syntyminen kautta muodostuu kokonaisuus suomalaisen susikannan hoidossa, suotuisan suojelutason saavuttamisessa ja säilyttämisessä.

Vuoden 2007 jälkeen susille ei ole myönnetty kannanhoidollisia poikkeuslupia. Tämän jälkeen Suomen susikanta on pienentynyt, vähimmäiskanta-arvion ollessa pienimmillään vuonna 2013 noin 120 yksilöä. Kannankasvua on koko tämän ajan tavoiteltu luontodirektiivin tiukan suojelun keinoin. Viimeisten seitsemän vuoden havaintojen perusteella voidaan todeta, että tiukalla suojelulla ei ole saavutettu hoitosuunnitelmassa kuvattuja tavoitteita. Lisäksi samaan aikaan susikannan laskun myötä, kritiikki suden aiheuttamia ongelmia ja suden läsnäoloa kohtaan on maaseudulla säilynyt ennallaan tai jopa lisääntynyt. Tämä on seurausta ennen kaikkea siitä, että riistahallinto ei ole pystynyt vastaamaan susireviirillä asuvien ihmisten huoliin. Turhautuminen on vahvistanut ajattelutapaa, jonka mukaan susien laiton tappaminen on joissakin olosuhteissa hyväksyttävää. Edellä kuvatun kehityksen myötä suunnitelmallinen kannanhoito ei ole voinut toimia.

Suomen susikannan hoito ei onnistu, jos reviireillä asuvien ja toimivien ihmisten tarpeita ei oteta huomioon. Kannanhoidollisten poikkeuslupien tarkoituksena on vastata reviireiltä esitettyihin näkökantoihin ja luoda laillinen kannanhoidollinen toimintamalli puuttua haittaa tuottaviin yksilöihin ja näin ehkäistä laittomia susien tappamisia.

Metsästyslain⁶ mukaisesti maa- ja metsätalousministeriö säätää asetuksella vuosittain suurimman sallitun saalismäärän, joka kannanhoidollisilla poikkeusluvilla voidaan pyytää koko Suomessa. Asetuksen perustana on Luonnonvarakeskuksen tuottama tieto Suomen susikannasta. Lisäksi Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rajoitteista, koskien poikkeusluvan myöntämisperustetta, saalisyksilöiden sukupuolta ja ikää sekä pyyntialuetta.

Suomen riistakeskus myöntää metsästyslain mukaiset kannanhoidolliset poikkeusluvut. Maa- ja metsätalousministeriön asetus rajoittaa Suomen riistakeskuksen toimivaltaa siten, ettei Suomen riistakeskus voi myöntää asetuksen saalismäärää enempiä poikkeuslupia. Asetuksessa määrätty saalismäärä ei ole myöskään määrä joka tulisi saavuttaa.

Perusteet poikkeamiselle suden rauhoituksesta on säädetty Euroopan unionin neuvoston direktiivissä⁷. Lisäksi on olemassa tulkintasisältö, joka on muotoutunut Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisujen sekä luontodirektiivin tiukkaa suojelua koskevan ohjeasiakirjan kautta. Suomessa luontodirektiivin vaatimukset on sisällytetty metsästyslakiin sekä valtioneuvoston asetukseen poikkeusluvista⁸.

Luontodirektiivin tulkintaohjeesta⁹ löytyvät perusteet kannanhoidollista metsästyksen toteuttamiseen. Tulkintaohjeessa suositellaan luontodirektiivin 16 artiklan 1 e-poitteusperusteen käyttöä eli kannanhoidollista metsästystä silloin, kun jäsenvaltiossa on tiettyä lajia koskeva hoitosuunnitelma käytössä. Esimerkkinä EU:n komissio mainitsee ilveksen hoitosuunnitelman Latviassa. Komissio toteaa, että rajoitetulla ja tiukasti kontrolloidulla metsästäjien toimesta tapahtuvalla pyynnillä voidaan katsoa olevan positiivinen vaikutus populaation ja yleiseen mielipiteeseen.

Poikkeuslupien myöntämisen edellytyksenä kaikissa tapauksissa on, ettei ole muuta tyydyttävää ratkaisua. Myönnettäessä poikkeuslupia edellytetään myös, ettei päätös haittaa lajin suotuisan suojelutason saavuttamista koskevaa tavoitetta. Lisäksi kannanhoidollisia poikkeuslupia myönnettäessä edellytetään, että poikkeuslupa myönnetään lajin vahvalle esiintymisalueelle, tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden pyydystämiseksi tai tappamiseksi.

Kannanhoidollisia poikkeuslupia tulee siten myöntää rajoitetusti vain vakiintuneille susireviireille, joissa on jälkeläistuottoa. Suomen riistakeskuksen tulee tapauskohtaisesti arvioida susireviirikohtaisen elinvoimaisuuden toteutumista. Lisäksi kannanhoidollinen poikkeuslupa voidaan myöntää erityistapauksissa vahinkoa tai haittaa aiheuttavien susiyksilöiden elinalueelle lajin vahvalle esiintymisalueella.

Susilauman elinvoimaisuuden turvaamiseksi poikkeusluvan käytössä tulee valikoida pyydettävä yksilö. Pyynti tulee pyrkiä kohdistamaan lauman nuoreen yksilöön, jolloin todennäköisimmät vaikutuksen lauman elinvoimaisuudelle jäävät vähäisimmiksi. Susilauman johtavan alfa-yksilön tappamisen vaikutukset ovat hyvin tilannesidonaisia ja mahdolliset vaikutukset moninaisia. Erityisesti alfa-naaraan tappaminen voi johtaa lauman elinvoimaisuuden heikkenemiseen tai lauman häviämiseen. Keskeistä on, pystyykö toisesta lähiseudulla elävästä laumasta lähtöisin oleva naaras ottamaan tapetun yksilön paikan¹⁰. Toisaalta alueen susimäärä saattaa myös kasvaa, jos nuoret yksilöt eivät lähde hakemaan uutta

7 Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, artikla 16.

8 Valtioneuvoston asetus metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (452/2013).

9 Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC.

10 Bridget L. Borg, Scott M. Brainerd, Thomas J. Meier, Laura R. Prugh. Impacts of breeder loss on social structure, reproduction and population growth in a social canid. *Journal of Animal Ecology*, 2014; DOI: 10.1111/1365-2656.12256

6 Metsästyslaki 41§ 5 momentti (615/1993).

elinaluetta johtavan yksilön menettämisen jälkeen¹¹. Alfa-yksilön tappaminen voi johtaa myös suden aiheuttamien ongelmien ja haittojen määrän kasvuun. Alfauroksen tappaminen voi johtaa myös siihen, että lauman saalistustehokkuus laskee ja se siirtyy hivistä pienempiin hirvieläimiin¹². Jos reviiiriltä sen sijaan pyydetään iäkäs naaras, joka korvautuu nuoremmalla naaraalla, paikallinen susilauma saattaa olla aikaisempaa elinvoimaisempi. Poikkeuslupaa myönnettäessä tulee kiinnittää huomio pyynnin kohteena olevan lauman yksilömäärään. Metsästyksen vaikutukset susilaumalle ovat vähäisimmät, vaikka se kohdistuisi alfa-yksilöönkin, kun lauman yksilömäärä on riittävän suuri¹³ ja lähiseudulla on muitakin elinvoimaisia susilaumoja.

Pyynnin kohteeksi tulee valikoida yksilö, joka tuottaa susireviirillä asuville ihmisille tai heidän omaisuudelle haittaa tai vahinkoja. Itä-Suomessa tehdyssä tutkimuksessa, pantaseurannassa olevat alfa-yksilöt välttelivät tuloa lähelle asutusta tai teitä¹⁴. Saattaakin olla, että nuoret yksilöt ovat rohkeampia ja tulevat useammin lähelle asutusta. Tällöin pyynnin kohdistaminen asutuksen läheisyydessä vierailleeseen suteen johtaa todennäköisemmin nuoren yksilön tappamiseen.

Suomen riistakeskuksen tulee poikkeuslupia myöntäessään harkita, onko olemassa muuta tyydyttävää ratkaisua, kuin poikkeusluvan myöntäminen. Harkinta tehdään tapauskohtaisesti, eikä yleislinjausta muuhun tyydyttävään ratkaisuun voida esittää.

Kannanhoidollisella poikkeusluvalla saaliiksi saatu susi kuuluu poikkeusluvan saajalle. Ruho tulee kuitenkin toimittaa Luonnonvarakeskukselle. Suden turkin poikkeusluvan saaja saa pitää väliittömästi ja kallo toimitetaan tutkimusten jälkeen takaisin poikkeusluvan saajalle.

Hoitosuunnitelman tavoitteena on susikannan saattaminen suotuisalle suojelun tasolle. Tavoitteen estämättä merkittävien konfliktien hallitsemiseksi ja vahinkojen estämiseksi, voidaan poiketa susiparin tai yksittäisen susilauman kohdalla vaatimuksesta lauman säilyttämiseksi. Edellytyksenä on kuitenkin, että susikanta on ylittänyt pienimmän elinvoimaisen susikannan tason ja tason säilyminen voidaan turvata. Tällöin tulevat kyseeseen sellaiset susilaumat tai -parit, jotka tuottavat erityistä haittaa ihmisten turvallisuudelle, erityisen merkittäviä vahinkoja ihmisten omaisuudelle tai Suomessa erityisasemassa olevalle metsäpeuralle.

Metsästyslainsäädännön muutoksella tulee säätää metsästyksenjohtajan määräämisestä sekä hänen tehtävistä poikkeusluvilla ta-

pahtuvassa suden metsästyksessä. Suden pyynti on seuruemetsästystä, hirvenmetsästyksen tapaan, ja metsästyksenjohtajan tulee henkilökohtaisesti valvoa turvallisuusmääräysten sekä pyyntiä koskevien säädösten noudattamisesta. Lisäksi tulee arvioida tarvetta suta koskevan metsästysajan tarkistamiseen.

Kannanhoidollisilla poikkeusluvilla toteutetun suden pyynnin vaikutuksia susilauman elinvoimaisuudelle ja käyttäytymiseen sekä niiden merkitystä paikallisille kansalaisille selvitetään kaksivuotisella kokeiluhankkeella vuosien 2015–2016 aikana. Hankekuvaus on esitetty liitteessä 8. Hankkeen jälkeen tehdään arvio kannanhoidollisen metsästyksen jatkamisesta.

Toimenpiteet:

- Kannanhoidollisia poikkeuslupia voidaan myöntää rajoitetusti vakiintuneille susireviireille, joissa on jälkeläistuottoa. Suomen riistakeskuksen arvioi tapauskohtaisesti susireviirikohdaisen elinvoimaisuuden toteutumista. Lisäksi kannanhoidollinen poikkeuslupa voidaan myöntää erityistapauksissa todetuille vahinkoa tai haittaa aiheuttavien susiyksilöiden elinalueille lajin vahvalla esiintymisalueella.
- Kun susikanta täyttää valtakunnallisesti pienimmän elinvoimaisen susikannan tavoitteen ja tason säilyminen voidaan turvata, voidaan poiketa yksittäisen susilauman tai -parin kohdalla vaatimuksesta lauman säilyttämiseksi merkittävien konfliktien hallitsemiseksi ja vahinkojen estämiseksi.
- Metsästyslainsäädäntöä muutetaan siten, että poikkeusluvilla tapahtuvassa suden pyynnissä tulee olla nimettyinä metsästyksenjohtaja sekä määrättyinä hänen tehtävät.

5 Susien laittoman tappamisen ehkäiseminen

Vuosien 2006–2010 aikana Suomen susipopulaatio pieneni keskimäärin 15 % vuodessa¹⁵. Keskeisimmäksi syyksi on esitetty susien laittomaa tappamista. On arvioitu, että tällöin susia tapettiin laittomasti noin 30 yksilöä vuosittain¹⁶. Tämä laskelma perustuu kannanarvion kehitykseen, ja siinä on huomioitu luontainen ja tunnettu kuolleisuus. Ilman ihmisen aiheuttamaa kuolleisuutta, susikannan tulisi kasvaa 20–30 % vuosittain. Laittoman pyynnin yhteydessä myös haavoittuu eläimiä. Vuonna 2013 Elintarviketurvallisuuksivirastolle kuolinsyy- ja tautiseurantaan toimitetuista 14:sta

11 Kojola I., Aspi J., Hakala A., Heikkinen S., Ilmoni C., Ronkainen S., 2006. Dispersal in expanding wolf population in Finland. – *Journal of Mammalogy* 87: 81–86.

12 Sand, H., Wikenros, C., Wabakken, P., & Liberg, O. 2006. Effects of hunting group size, snow depth and age on the success of wolves hunting moose *Animal behaviour* 72: 781–789

13 Borg B. L., Brainerd S. M., Meier T. J., Prugh L. & Rridget L. 2014. Impacts of breeder loss on social structure, reproduction and population growth in a social canid. *Journal of Animal Ecology*, DOI:10.1111/1365-2656.12256

14 Kaartinen, S., Kojola, I. & Colpaert, A. 2005: Finnish wolves avoid roads and settlements. *Annales Zoologici Fennici* 42: 423–432.

15 Kojola, I., Heikkinen S. & Helle P. 2011. Susikannan viimeaikaiset muutokset Suomessa eri aineistojen valossa. *Suomen Riista* 57: 55–62.

16 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014. Kansallinen suurpetopolitiikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Rurallia-instituutti, Helsingin yliopisto.

sudesta kolmen ruhosta löytyi vanhoja ampumisjälkiä, kuten kote-
loituneita hauleja.

Tutkimusten mukaan laitonta pyyntiä toteuttaa yleensä pieni pai-
kallinen ryhmä¹⁷. Viranomaisten poissaolo syrjäisiltä seuduilta an-
taa tilaa toiminnalle. Tämä pieni laittomuus tekevä joukko met-
sästäjä on romuttanut suunnitelmallisen susikannan hoidon ja pi-
laa toiminnallaan laajan metsästäjäjoukon mainetta.

Hallinto on pyrkinyt ehkäisemään susien laitonta tappamista ko-
ventamalla rangaistuksia. Vuonna 2010 elävän suden arvoa muu-
tettiin Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella¹⁸ siten, että nuo-
ren suden ohjeelliseksi arvoksi tuli 4500 euroa ja aikuisen suden
arvoksi 6100–9100 euroa. Vuonna 2011 rikoslain muutoksella su-
den laittoman tappamisen rangaistuksia kovennettiin. Rikoslain¹⁹
mukaan tekijä voidaan tuomita vankeuteen vähintään neljäksi kuu-
kaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi, jos suteen kohdistuva teko
arvioidaan kokonaisuutena törkeäksi.

Susien laiton tappaminen on rikollisuutta, josta kiinnijäämisen ris-
ki on varsin pieni. On arvioitu, että Suomessa alle 10 % laittomis-
ta susien tapoista päätyy poliisin tietoon²⁰. Ruotsissa viranomaisten
tietoon tulee noin kolmasosa tapauksista²¹. Kiinnijäämisen ris-
kiä pienentävät sellaiset kyläyhteisöt, jotka vaikenavat suden lait-
tomasta tappamisesta.

Laittomuuksien ehkäiseminen

Susikannan suotuisan suojelutason saavuttamiseksi sekä sunni-
tellmallisen kannanhoidon toteuttamiseksi tarvitaan tehokkaita kei-
noja susien laittomien tappamisen ehkäisyyn. Keskeisessä ase-
massa laittomuuskitkemisessä ovat paikalliset kyläyhteisöt. Kyläyhteisöissä
tulee luoda kielteistä asennetta laittomuuskohtaan sekä tuottaa tietoa
laittomuuksista poliisille. Erityisasemassa tässä toiminnassa ovat
metsästysseurat. Metsästysseurojen aktiiviset jäsenet tuntevat hyvin
toisensa ja alueella harjoitetun toiminnan. Heillä on parhaat edellytykset
tunnistaa laitonta toimintaa ja tekijät.

Metsästyslain²² mukaan poliisin, rajavartiolaitoksen ja tulliviran-
omaisten sekä riistahallintolaissa tarkoitettujen metsästysvalvo-
jien tulee toimialueellaan valvoa, että metsästäystä koskevia säännöksiä
ja määräyksiä noudatetaan.

Poliisi on keskeisin yksityisillä mailla tapahtuvan metsästyksen
valvoja. Tällä hetkellä poliisin toteuttama metsästyksen valvonta

on kuitenkin vähäistä, ja puuttumisessa epäilyihin susien laitto-
masta tappamisesta on suuria poliisilaitoskohtaisia eroja. Syyt näi-
hin eroihin löytyvät totutuista käytännöistä sekä siitä, että salamet-
sästyksen tehokas tutkiminen ja valvonta vaativat varsin paljon
voimavaroja.

Suden laittomasta taposta kiinnijäämisen riski on nykyään suhteel-
isen pieni. Valvonta- ja tutkintaresurssit eivät vastaa tarvetta. Val-
vonnan lisääminen rikosten ennaltaehkäisemiseksi sekä tapahtu-
neiden laittomien tappojen rikostutkinta vaativat poliisilta voimava-
rojen kohdentamista erityisesti niille susireviirialueille, joilla riskit
laittomuuksista arvioidaan suurimmiksi.

Sisäministeriön poliisiosaston tulee kohdistaa nykyistä suuremmat
taloudelliset resurssit metsästyksen valvontaan. Susien laittomat
tapot ovat vakavaa metsästysrikollisuutta, ja siksi sen torjunnalla
on merkittävät vaikutukset koko yhteiskuntaan.

Jokaiselle poliisilaitokselle tulee nimetä vähintään yksi metsästy-
asioihin perehtynyt eräyhdyshenkilö päättämään susien poisto-
määräyksistä sekä koordinoimaan salametsästyksen valvontaa ja
yhteistoimintaa eri viranomaisten välillä. Mallina voidaan pitää sitä,
miten eräyhdyshenkilöt on nimetty Itä-Suomen poliisilaitoksen alu-
eella Pohjois-Savossa. Erävalvonta-asioihin perehtyneiden poliisi-
yhteistyshenkilöiden nimeäminen on kaikkien suteen liittyvien int-
ressiryhmien yhteinen näkemys. Reviirikohteisesti nimetään myös
paikallinen susireviirivastaava, joka toimii yhteistyshenkilönä poliisin
suuntaan ja välittää tietoa muun muassa susien pihakäynneistä
(ks. osio 2).

Poliisin tiedottamisen on oltava aktiivista, avointa ja läpinäkyvää.
Poliisin tulee tiedottaa valvontatyöstä säännöllisesti mediatiedot-
teilla, joilla ehkäistään ennalta laittomuuskohtaisia tapauksia sekä kannustetaan
kansalaisia ilmoittamaan salametsästyksen liittyvistä epäilyistä
viranomaisille.

Rajavartiolaitoksen toteuttama metsästyksen valvonta painottuu
erityisesti rajaseutujen läheisyyteen. Rajavartijoilla on erityisen
tärkeä rooli, koska rajavyöhykkeellä ja sen tuntumassa asutus on
harvaa ja poliisin valvonta erittäin vähäistä. Näillä alueilla toteutet-
tava valvonta on turvattava jatkossakin riittävillä resursseilla.

Metsähallituksen erätarkastajat valvovat valtion mailla, että lakeja
noudatetaan metsästyksessä, kalastuksessa sekä maasto- ja ve-
siliikenteessä²³. Erätarkastajilla on tärkeä rooli susien laittoman
tappamisen ehkäisyssä, sillä suuri osa susilaamojen reviirialueis-
ta sijoittuu valtion maille tai niiden läheisyyteen. Resurssit valtion
maiden erävalvontaan tulee turvata myös jatkossa. Lisäksi tulee
tarkastella erätarkastajien toimintavaltuuksien laajentamista myös
yksityismailla tapahtuneiden epäiltyjen rikosten paikatutkintaan
maastossa. Metsästysvalvonnan viranomaisten toimivaltuuksia
tulee tarkastella myös laajemmin ja varmistaa, että käytössä
ovat riittävän tehokkaat keinot laittomuuskohtaisiin selvittämiseen.

17 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2013. Suurpetopoliittika kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingin yliopisto, Ruralia-insituutin raportti.

18 Maa- ja metsätalousministeriön asetus elävän riistaeläinten ohjeellisista arvoista 241/2010.

19 Rikoslaki, luku 48a, 1a§ 1889/39.

20 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2013. Suurpetopoliittika kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingin yliopisto, Ruralia-insituutin raportti.

21 Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N.T. & Sand, H. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proceedings of Royal Society B: Biological Sciences*.

22 Metsästyslaki 88§ (615/1993).

23 Metsähallituksen erävalvontalaki (1157/2005).

Loppusyksyllä laumojen lukumääräarvion valmistuttua järjestetään vuosittain kehittämisseminaari, johon osallistuvat susireviirialueiden valvontaviranomaiset, riistahallinto ja suurpetotutkimus. Seminaarin tarkoituksena on tiivistää yhteistyötä sekä kehittää tiedonvaihtoa ja suunnitelmallista valvonnan toteuttamista.

Riistahallintolain²⁴ mukaan riistanhoitoyhdistyksen tulee avustaa metsästyksen valvonnassa viranomaisia. Riistanhoitoyhdistyksillä on myös nimettyjä ja koulutuksen saaneita metsästyksenvalvoja. Tällä hetkellä riistanhoitoyhdistyksissä on lähes 2000 Suomen riistakeskuksen kouluttamaa ja nimeämää metsästyksenvalvojaa. Heidän tehtävänä on seurata metsästyksen ja riistanhoidon lainmukaisuutta toiminta-alueellaan, ilmoittaa havainnoistaan viranomaisille sekä avustaa viranomaisia metsästyksen valvonnassa.

Riistanhoitoyhdistysten suorittaman metsästyksen valvonnan aktiivisuudessa on suuria paikallisia eroja. Erot saattavat johtua enemmän riistanhoitoyhdistysten erilaisista toiminnan painopisteistä kuin yksittäisten metsästyksenvalvojien aktiivisuudesta. Susireviirialueiden riistanhoitoyhdistyksissä tulee kiinnittää erityistä huomiota metsästyksen valvonnan suunnitteluun ja toimeenpanoon. Valvonnan kehittämiseen tulee varata riittävästi taloudellisia resursseja. Suomen riistakeskuksen tulee ottaa ohjaavaa roolia kehitettäessä riistanhoitoyhdistysten metsästyksenvalvonnan tehostamista.

Toimenpiteet:

- Susireviirialueiden metsästysseurat tiedottavat jäsenilleen, maanomistajille ja paikallisyhteisölle ettei susien laitonta tappamista hyväksytä, ja että seura ilmoittaa epäillyistä laittomuuksista viranomaisille.
- Susireviirialueiden metsästysseurojen vuosikokouksessa käsitellään suden laitonta tappamista ehkäisevät toimenpiteet.
- Jokainen poliisilaitos nimeää yhden eräyhdyshenkilön, joka koordinoi valvonnan suunnittelua ja toimeenpanoa poliisilaitoksen alueella.
- Poliisi tiedottaa tehostetusta metsästyksen valvonnasta.
- Poliisi, rajavartiolaitos sekä metsähallituksen erätarkastajat toteuttavat yhteistyönä valvontaprojekteja.
- Erätarkastajien toimivaltuuksia laajennetaan myös yksityismailla tapahtuvaan rikospaikkatutkintaan.
- Vuosittain järjestetään kehittämisseminaari, johon osallistuvat susireviirialueiden valvontaviranomaiset, riistahallinto ja suurpetotutkimus.
- Susireviirialueen riistanhoitoyhdistykset laativat vuosittain suunnitelman metsästyksenvalvonnasta.

²⁴ Riistahallintolaki 14§ (158/2011).

6 Vahinkojen ennaltaehkäisy ja korvaukset

6.1 Koiravahinkojen ennaltaehkäisy

Viranomaisten ylläpitämän vahinkotilaston mukaan sudet ovat 2000-luvulla tappaneet tai vahingoittaneet noin 30 koiraa vuodessa. Kaikki tapaukset eivät kuitenkaan tule viranomaisten tietoon. Eniten koiravahinkoja tapahtuu Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa, joissa susien määräkin on ollut suurin. Susien edustama uhka metsästyskoirille sekä toteutuneet metsästyskoirien tapot ovat keskeiset syyt metsästäjien kriittiseen suhtautumiseen sutta kohtaan sekä osasy suseiden laittomille tapoille.

Kaikki sudet tai susilaumat eivät ole tappaneet koiria lainkaan ja osa on tappanut niitä hyvin harvoin. Toisaalta jotkut susiyksilöt tai -laumat näyttävät erikoistuneen koirien saalistukseen eli jopa etsineet koiria saaliikseen. Koiria tappavat sudet koekovat koirat kilpailijoiksi tai saaliiksi²⁵.

Vahingon ennaltaehkäisy pihapiirissä

Noin puolet tilanteista, joissa susi on tappanut koiran, on tapahtunut pihapiirissä. Pihassa koiran tappaa usein yksinäinen susi tai susipari²⁶. Omistaja on voinut esimerkiksi laskea koiran vapaaksi pihapiiriin illalla, jolloin koiran on lähtenyt lähellä olleen suden perään tai tullut muutoin suden yllättämäksi. Pihapiirin koiria voidaan suojata tämänkaltaisilta tilanteilta pitämällä ne koiratarhassa. Ennaltaehkäisyyn kannalta voi olla eduksi, että koiranomistajat tunnistavat koiran taipumuksia suhteessa suteen. Koirien reagointi suteen ei ole sidoksissa niinkään rotuun, vaan on yksilöllistä. Koiran saattaa osoittaa kiinnostusta, välinpitämättömyyttä tai pelkoa sutta kohtaan. Todennäköisesti niillä koirilla, jotka ovat kiinnostuneita sudesta ja saattavat jopa ajaa susia, on suurempi riski vahinkoihin kuin sutta pelkäävällä koiralla.

Metsästystilanteessa tapahtuvia susien hyökkäyksiä koirien kimppuun tapahtuu lähinnä Suomessa ja Ruotsissa. Molemmissa maissa on voimakas metsästyskoirien käyttöön pohjautuva metsästyskulttuuri, jossa suosittuja ovat sitkeät, metsämaise-massa etäällä omistajasta riistatyötä tekevät koirat. Metsästyskoirista suurimmat riskit kohdistuvat ajaviin koiriin, erityisesti suomenajokoiroan. Sen sijaan yleisesti hirvikoirina käytettäviä rotuja, karjalankarhukoiria tai jämtläninpystykorvia sudet tappavat ajavia koiria harvemmin.

²⁵ Kojola, I., Ronkainen, S., Hakala, A., Heikkinen, S. & Kokko, S. 2004. Interactions between wolves *Canis lupus* and dogs *C. familiaris* in Finland. *Wildlife Biology* 10(2): 101–105.

²⁶ Tikkinen, M. 2013. Suden (*Canis lupus*) aiheuttamiin koiravahinkoihin vaikuttavat tekijät. Pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto.

Koiravahingon ennaltaehkäisy metsästäystä suunniteltaessa

Metsästäjät pyrkivät yleisesti omalla toiminnallaan ehkäisemään metsästäyskoiravahinkojen syntyä. Useimmiten pyritään selvittämään, onko metsästäysmaastossa mahdollisesti susia esimerkiksi tiedustelemalla susihavainnoista alueen muilta metsästäjiltä tai etsimällä suden lumijälkiä.

Osa koirametsästäystä harjoittavista metsästäjistä tarkistaa ennen metsästyksen alkua eli etenkin syysviikonloppuamuisin riistahavainnot.fi -palvelusta susien viimeaikaiset liikkeet punnitakseen suden kohtaamisen riskiä eri alueilla. Susien GPS-paikannuksilla saadut paikkatiedot on tuotettu kaikkien tiedosta kiinnostuneiden saataville vuodesta 2013 alkaen internet-palveluna ja sitä ennen ns. susipuhelinpalveluna. Vuodesta 2014 alkaen kaikille avoimesta internet-palvelusta on voinut seurata myös koosteita TASSU-järjestelmään kirjatusta havainnoista. Metsästäyskoirien käyttäjien tukemiseksi susien GPS-pannoituksia on tarpeen jatkaa, TASSU-järjestelmän havainnointia kehittää ja eläinten liikkeistä tiedottaa metsästäyskoiratoimintaa palvelevalla tavalla. Tämänkaltaisen palvelun rinnalle on teknisesti mahdollista liittää susien GPS-pantaan radiosignaalin lähetin, jonka signaalia voisi esimerkiksi vastaanottaa koirapaikannuslaitteella ja näin saada tietoa mahdollisesta suden läheisyydestä.

Metsästäystapahtuman aikainen koiran suojaaminen

Metsästäjien toteuttamia koirien suojaamiskeinoja metsästäystapahtuman aikana ovat koiran liikkeiden tiedostaminen ja kontrollointi sekä koiran kytkeminen ja metsästyksen päättäminen ajoissa ennen pimeän tuloa.

Edellisiin suojautumismenetelmiin verrattuna on harvinaista, että koiraa pyrittäisiin suojaamaan suden hyökkäykseltä liiveillä tai niihin yhdistyville suojautumislaitteilla. Sekä Suomessa että Ruotsissa on kehitetty metsästäyskoirien suojalivejä, joiden vaikutus perustuu mekaaniseen puremisesta suojaamiseen, sähköiskuun tai kemialliseen suden karkottamiseen hyökkäystilanteessa. Markkinoilla on myös koiran kaulapantaan kiinnitettäviä ääntä ja valoa tuottavia laitteita, joita on kehitetty susi-, liikenne- ja metsästysonnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi. Erilaisten koiraa suojaamaan tarkoitettujen laitteiden tehoa ei kuitenkaan tunneta tarkoin, sillä suden ja suojatun koiran kohtaamisia maasto-oloissa tapahtuu hyvin harvoin. Osasyitä liivien vähäiseen käyttöön ovat verrattain korkea hankintahinta ja epävarma hyöty suhteessa suden hyökkäyksen riskiin.

Kannanhoidollinen metsästäys

Keino koiravahinkojen ehkäisyyn on myös susikannan kokoon ja eläinten käyttäytymiseen vaikuttaminen. Suden ihmisarkuuden lisäämiseksi sekä haittojen ja vahinkojen ehkäisemiseksi Suomes-

sa kokeillaan susien kannanhoidollista metsästäystä kaudella 2015 ja 2016 (ks. toimenpideoasio kohta 4.2). Pyyntiä on tärkeää pyrkiä kohdistamaan yksilöihin, jotka liikkumisensa tai käyttäytymisensä perusteella ovat erityinen riski koirille.

Sorkkaeläinkantojen hoito

Hirvieläinkantojen, erityisesti hirvikannan suuruudella sekä koiravahinkojen yleisyydellä saattaa olla merkittävä yhteys. On viitteitä siitä, että alhaisella hirvitiheyden alueilla susien hyökkäykset koirien kimppuun olisivat yleisimpiä²⁷. Vastaavasti myös muiden koti- tai tuotantoeläinten vahingot ovat olleet vähäisempiä, kun susille on ollut riittävästi hirvieläinsaalista²⁸. Virossa puolestaan metsäkauriskannan jyrkkä lasku johti lammasvahinkojen kasvuun²⁹. Suunnitelmallinen hirvieläinkantojen hoito, jossa turvataan sudelle riittävät ravintoresurssit todennäköisesti vähentää koiriin ja muihin kotieläimiin kohdistuvia vahinkoja.

Toimenpiteet:

- Suomen riistakeskus kannustaa ja neuvoo koiratarhojen rakentamiseen sekä turvallisiin koirametsästyksen käytäntöihin susialueilla.
- Luonnonvarakeskus julkaisee susien GPS-paikannustietoa internet-palvelussaan elokuun puolesta välistä seuraavan vuoden helmikuun loppuun.
- Pannoitettujen susien GPS-paikannustietoa tuotetaan ja julkistetaan mahdollisimman reaaliaikaisesti.
- Koiravahinkoja ennaltaehkäistään kohdistamalla susien kannanhoidollisia poikkeuslupia erityisen merkittäviä vahinkoja tuottaviin yksilöihin.

6.2 Lammas- ja nautavahinkojen ennaltaehkäisy

Riistavahinkorekisterin mukaan vuosina 2011–2013 sudet ovat tappaneet lampaita keskimäärin 40 yksilöä vuodessa. Tyypillisimmin suden aiheuttamat lammasvahingot syntyvät heinäkuun lopulta lokakuulle ajoittuvalla ajanjaksolla. Vahingot ovat kohdistuneet 6–11 eri tilalle vuosittain. Nautaeläimiä sudet ovat tappaneet 5–10 eläintä, 3–4 eri tilalla vuosittain.

27 Kojola, I. & Kuittinen, J. 2002. Wolf attacks on dogs in Finland. *Wildlife Society Bulletin* 30: 498-501.

28 Sidorowich, V. E., Tikhomirova, L. L. & Jedrzejewska, B. 2003. Wolf *Canis lupus* numbers, diet and damage to livestock in relation to hunting and ungulate abundance in northeastern Belarus during 1990-2000. *Wildlife Biology* 9: 103-111.

29 Suurkiskjate (hunt *Canis lupus*, ilves *Lynx lynx*, pruunkaru *Ursus arctos*) kaitse- ja ohjaimise tegevuskava aastateks 2012–2021. Viron suurpetokantojen suojelun ja säätelyn toimintasuunnitelma 2012–2021.

Lampaiden ja nautaeläinten suojaksi perustetut sähköistetyt petoaidat ehkäisevät tehokkaasti susivahinkoja. Petoaidat soveltuvat lähinnä pienialaisille laitumille ja niiden toimivuus edellyttää jatkuvaa huoltoa erityisesti kesäaikana, jolloin kasvillisuus on säännöllisesti poistettava aidan alta. Valtion varoilla on avustettu petoaitojen hankkimista niille tiloille, joilla riski susien aiheuttamille vahingoille on arvioitu merkittäväksi. Aitojen pystytys on kuitenkin jäänyt tilan omistajan vastuulle. Luonto- ja metsästysjärjestöt ovat tarjonneet tähän talkooapua.

Yksi Suomen riistakeskuksen tehtävistä on kehittää riistavahinkojen estämiseen toimintatapoja ja tuotteita, testata näitä, hankkia hyväksi havaittuja tuotteita sekä ohjata ja opastaa niiden käytössä. Riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisyssä tehdään yhteistyötä maanomistaja- ja tuottajajärjestöjen kanssa. Erityisesti pyritään auttamaan niitä tuotantoeläintiloja, jotka kärsivät suden aiheuttamista vahingoista tarjoamalla suoraa tukea vahinkojen ennaltaehkäisyyn.

Susiparin perustaessa uutta reviirialuetta tulee kiinnittää huomiota erityisesti lammastilojen vahinkojen ennaltaehkäisyyn. Susiparihavaintojen mukana tulee ennakoivasti kehittää lammastilojen varautumista suden läsnäoloon.

Suomessa on yhä enenevässä määrin otettu avuksi tuotantoeläinten suojaamiseksi laumanvartijakoiria. Vuonna 2013 arvioitiin, että noin 50 lammastilalla on käytössä laumanvartijakoira³⁰. Kokeemukset laumanvartijakoirien avulla tapahtuvassa eläinten suojaamisesta ovat pääsääntöisesti olleet rohkaisevia³¹. Koiran hankkimis- ja ylläpitokulut sekä mahdollisuudet koiran kasvattamiseen ovat joissakin tapauksissa estäneet hankinnan. Toisaalta laajoilla laidunalueilla laumanvartijakoiran käyttö saattaa olla kustannustehokas investointi eläinten suojaamiseksi verrattuna esimerkiksi petoaitauksiin.

Toimivan laumanvartijakoiran saaminen edellyttää koiralle hyvää koulutusta. Laumanvartijakoirien määrän kasvaessa on havaittu ongelmia hankittujen koirien koulutuksessa. Joissakin tapauksissa omistajan tietotaidot eivät ole riittäneet hankitun pennun koulutukseen. Toisaalta on myös huomattava, että kaikista koirista ei ole työtehtäviin. Kyse ei tuolloin ole rodusta vaan koirien yksilökohtaisista eroista. Työtehtäviin soveltuvien laumanvartijakoirien laadun takaamiseksi tulisi luoda järjestelmä, jolla tuetaan sitä, että hankitut koirat ovat koulutettuja tai koulutuksesta huolehditaan yhdessä omistajan kanssa.

Toimenpiteet:

- Valtion varoilla avustetaan petoaitatarvikkeiden hankintaa eläintuotantotiloille, joille sudet aiheuttavat merkittävää uhkaa.
- Suomen riistakeskus neuvoo susivahinkojen ehkäisyssä.
- Uuden susireviirin syntyessä Suomen riistakeskus järjestää tiedonvaihto- ja koulutustilaisuuksia, joissa käsitellään ennaltaehkäisyä sekä vahinkojen korvausjärjestelmää.

6.3 Porovahinkojen ennaltaehkäisy

Riistavahinkokisterin mukaan sudet ovat tappaneet vuosien 2011–2013 aikana vuosittain noin 350–1000 poroa. Vahinkojen kokonaismäärä on tilastoitua lukumäärää suurempi, sillä kaikkia suden tappamia eläimiä ei löydetä. Vapaasti laiduntavien porojen suojaaminen susien saalistukselta on vaikeaa. Kuitenkin erilaisilla käytännön toimenpiteillä sekä teknisillä ratkaisuilla voidaan välillisesti ehkäistä porovahinkojen syntyä.

Porovahinkojen ehkäisemiseksi on ratkaisevan tärkeää tuottaa ja jakaa tietoa suden tai susilaumojen liikkeistä. Poromiehillä, eri organisaatioiden maastohenkilöstöllä sekä rajavartiolaitsella on keskeinen rooli susitiedon tuottamisessa. Paliskuntien susitiedon tuotannon ja välittämisen tehostamista edistävä hanke on kuvattuna liitteessä 2.

Suurpetojen aiheuttamien poro- ja villipeurakuolemia käsittelevässä raportissa³² listattiin 12 petovahinkojen ehkäisyyn tähtäävää toimenpidettä Pohjoismaissa. Raportissa esitettiin muun muassa tehostettua porojen paimennusta. Suomen ahmakannan hoitosuunnitelmassa³³ on esitetty selvitetäväksi tämän keinoon vaikuttavuutta. Yllä mainitussa raportissa toimenpiteeksi ehdotetaan myös porojen talviruokintaa, lähettämien asentamista poroille sekä eläinten siirtoa alueille, joilla on vähemmän suurpetoja. Näitä toimenpiteitä poronomistajat ovat Suomessa omatoimisesti toteuttaneet niillä alueille, joissa susivahingot ovat olleet erittäin merkittäviä. Esimerkiksi tietyissä maamme itärajaan rajoittuvissa paliskunnissa poroja on myös laidunnettu mahdollisimman pitkään etäällä itärajasta, millä susivahinkoja on saatu vähennettyä.

Vahinkojen ja lisävahinkojen ehkäiseminen

Poronhoidossa hyödynnetään nykyisin yleisesti poroille asetettavia GPS-pantoja. Niiden avulla porojen liikkumista voidaan seurata maastossa aiempaa tarkemmin ja eläimiä voidaan koota erotuksiin tehokkaammin. GPS-pantojen tuottaman tiedon sekä kuluviestien avulla pystytään nopeammin tunnistamaan ja

30 Teinila-Huittinen, L. 2013. Laumanvartija pitää pedot loitolla. Pellervo 10/2013.

31 Otstavel, T., Vuori, K., Vainio, O., Valros, A. & Saloniemi, H. 2007. Prevention of wolf and other large carnivore damages in Finnish livestock herds using livestock guarding dogs (LGD). XIII International Congress in Animal Hygiene, ISAH-2007.

32 Mattisson, J., Persson, J., Karlsson, J. & Andrén, H. 2007. Erfarenheter från försök att minska rovdjursangrepp på ren - PM till rovdjursutredningen 2007. Viltskadecenter, Grimsö forskningsstation.

33 Suomen ahmakannan hoitosuunnitelma. MMM, 2014.

paikantamaan susivahingon syntyminen, mikä auttaa nopeammin ennaltaehkäisemään lisävahinkoja. Tapettujen porojen löytämisessä on hyödynnetty myös lähettimellä varustetun maakotkan³⁴ paikannuksia. Teknologisten laitteiden ja sovellusten avulla voitaisiin tulevaisuudessa pystyä yhä tehokkaammin ehkäisemää porovahinkoja. Uudet ratkaisut voivat syntyä hankkeiden kautta, joita tulisi toteuttaa paliskuntien ja yritysten toimesta sekä kehittämiss-hankerahoituksen turvin.

Porovahinkoja aiheuttavien susiyksilöiden poistamisella pystytään tehokkaasti vähentämään ja ehkäisemään vahinkoja. Tämä on mahdollista toteuttaa vain lumikaudella, jolloin pyynti pystytään kohdistamaan vahinkoa aiheuttavaa yksilöön. Poikkeusluvut ovat kuitenkin vasta viimesijainen keino vahinkojen ehkäisemiseksi, ensin tulee etsiä muita keinoja vahinkojen ehkäisemiseksi.

Toimenpiteet:

- Suden tappamien porojen löytymiseksi kehitetään teknologiasovelluksia, joilla tarkennetaan arviota vahingoista ja estetään lisävahinkoja.
- Erityisen merkittävää vahinkoa aiheuttavat sudet poistetaan poikkeusluvalla, jos muita keinoja vahinkojen ehkäisemiseksi ei löydetä.

6.4 Susivahinkojen korvaukset

Suomessa suden aiheuttamat vahingonkorvaukset ovat vuosina 2011–2013 olleet keskimäärin 740 000 euroa. Vuonna 2013 suden aiheuttamia vahinkoja korvattiin reilulla 400 000 eurolla. Tästä summasta käytettiin lähes 300 000 euroa porovahinkojen korvaamiseen, noin 80 000 euroa koiravahinkojen ja noin 25 000 euroa lammas- ja nautavahinkojen korvauksiin.

Suden aiheuttamien vahinkojen korvaaminen valtion varoista perustuu riistavahinkolakiin. Se säätelee korvausperusteita ja menettelytavoista, joita noudatetaan myönnettäessä varoja valtion talousarvioon otetuista määrärahoista riistavahinkojen korvaamiseen ja vahinkojen ennalta estämiseen. Suden aiheuttamina vahinkoina voidaan korvata henkilö-, viljelys-, eläin-, irtaimisto- ja porovahinkoja. Suden aiheuttama vahinko korvataan kokonaisuudessaan, jos korvauksen hakijalle aiheutuneiden riistavahinkolaissa tarkoitettujen vahinkojen yhteenlaskettu määrä kalenterivuotta kohti on enemmän kuin 170 euroa. Rajoitus ei kuitenkaan koske henkilövahinkoja. Porovahingoista korvataan enintään tapetun tai vahingon takia lopetetun poron käypää arvoa vastaava määrä puolitoistakertaisena. Korvausta määritettäessä otetaan vähennyksenä huomioon se määrä, jolla poroa voidaan käyttää hyödyksi.

Porovahinkojen korvaamisen yhteydessä voidaan riistavahinkolain mukaan maksaa laskennallisin perustein paliskunnille erityistä vasahävikikorvausta. Vasahävikikorvauksella on tarkoitus korvata kesän aikana tapahtuneita vasojen menetyksiä pedoille laskennallisesti ilman että vasaot tarvitsee löytää maastosta. Kuolleiden vasojen löytäminen onkin kesäaikaan lähes mahdotonta, koska raadot häviävät luonnosta nopeasti petojen, raadonsyöjien ja hajottajien toimesta. Tämän lisäksi voidaan maksaa kaksinker-taista korvausta niille paliskunnille, jotka toistuvasti kärsivät poikkeuksellisen suuria porovahinkoja.

Korvausjärjestelyn ongelmia

Maksatuksen hitaus on susivahingoista kärsineiden mukaan yksi keskeinen ongelma korvauskäytännössä. Pahimmillaan vahingonkorvausten saaminen on kestänyt yli vuoden vahingon syntymisestä. Toinen huolta aiheuttava tekijä on ollut epävarmuus siitä, maksetaanko korvaukset täysimääräisenä. Useina vuosina 2010-luvun alkupuolella etenkin ahman aiheuttamat porovahingot ovat olleet odotettua suurempia, jonka vuoksi valtion talousarvioon varatut määrärahat suurpetovahinkojen korvauksiin eivät ole riittäneet. Tämän seurauksena lisämäärärahoja on jouduttu hakemaan lisätalousarvion kautta, jotta kaikki korvaukset on pystytty maksamaan. Tällainen menettely on johtanut siihen, että suden aiheuttamia vahinkoja ei ole pystytty korvaamaan kerralla, vaan korvaussummat on maksettu pienemmissä osissa pitkällä aikavälillä.

Jatkossa lainsäädäntöä muutetaan siten, että suden aiheuttamia vahinkoja voidaan maksaa nopeammin. Koska suden aiheuttamat vahingot muille kuin poroille ovat kokonaisvahinkoihin nähden pienet, eriytetään porovahinkojen ja muiden suden aiheuttamien vahinkojen maksatus ja aikataulut. Tämä edellyttää eduskunnan päätöstä riistavahinkolain muutoksesta.

Toimenpiteet:

- Susivahinkojen korvauksen maksatusta nopeutetaan riistavahinkolain muutoksella.
- Suden aiheuttamat vahingot maksetaan täysimääräisenä.

³⁴ Järvenpää, J. 2014. Maasuorpetojen vaikutukset, seuranta ja vahinkojen ennaltaehkäisy. Loppuraportti. <http://www.petohanke.fi/>

7 Susikannan hoidon erityiskysymykset

7.1 Poronhoitoalueen susikannan hoito

Porotalous on poronhoitoalueella erittäin tärkeä elinkeino. Sudet aiheuttavat porotaloudelle merkittäviä vahinkoja, joiden ehkäisemiseksi susikannan syntymistä ja kasvua rajoitetaan Suomen ja Skandinavian poronhoitoalueella. Poronhoitoalueelle myönnetään Suomessa vahinkoperusteisia poikkeuslupia erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi. Vaikka susikantaa näin rajoitetaan, vahingot ovat edelleen porotaloudelle merkittäviä.

Hoitosuunnitelman päivitystyön yhteydessä korostui tarve puuttua nopeasti ja tehokkaasti sellaisiin susiin, jotka aiheuttavat erityisen merkittävää vahinkoa sekä toive kehittää kannanseurannan menetelmiä toimivammiksi. Lisäksi osallistujat näkivät, että teknologisia sovelluksia hyödyntämällä voidaan ehkäistä ennalta osa porovahingoista sekä vahinkotapauksissa tuottaa kattavampaa tietoa suurpetojen tappamista poroista.

Tällä hetkellä poronhoitoalueen susikannan seuranta ei ole kattavaa. Susikannan arvioinnin parantamiseksi eri toimijoita on aktivoitava ilmoittamaan tehdyistä havainnoista, suurpetoyhdyshenkilöverkostoa on täydennettävä sekä kerättyä tietoa jaettava tehokkaasti. Näin paitsi parannetaan kannanseurannan tilaa, myös edistetään porotalousvahinkojen ennaltaehkäisyä. Liitteessä 2 on kuvattuna hanke poronhoitoalueen kannanseurannan kehittämisestä.

Suurpetopoliittikan kehittämisarvioinnissa³⁵ todetaan, että suurpetojen aiheuttamiin porovahinkoihin ja niistä maksettaviin korvauksiin liittyy epäluottamusta eri toimijoiden välillä. Luottamuksen rakentamiseksi on tärkeää jatkaa vahinkotapausten maastotarkastuksiin liittyvien yhtenäisten ja tehokkaiden käytänteiden kehittämistä. Osana tätä kehitystyötä, on tarjottava mahdollisuus siihen, että porovahingot voi ilmoittaa kaikkine tietoineen ja koordinaattein mobiilisovelluksen kautta suoraan viranomaisjärjestelmään. Tämä saattaa tiedon vahinkokertymästä ajan tasalle sekä mahdollistaa porovahinkojen tarkistukset maastossa.

Vaikka porovahinkoja voidaan vähentää ennaltaehkäisevillä keinoilla, ja tapahtuneiden vahinkojen korvaamisen menetelmiä parannetaan muun muassa edellä kuvatuin tavoin, poronhoitoalueen susikannan hoitoa koskevassa työpajassa todettiin lähes yksimielisesti, ettei alueen susikannan voida antaa runsastua ilman poronhoidolle koituvien vahinkojen kasvamista jo nykyisin korkealta tasolta. Näin ollen pentueita tuottavan susikannan salliminen poronhoitoalueella nähtiin nykytilanteessa poissuljettuna vaihtoehtona.

Suomen ja Ruotsin poronhoitoalueet sijaitsevat kulkureitillä, jonka kautta sudet kulkevat Skandinavian sekä Suomen ja Venäjän Karjalan susipopulaatioiden välillä. Skandinavian susipopulaation geneettisen monimuotoisuuden edistämiseksi on tärkeää turvata susien vaellukset populaatioiden välillä. Nykyisin nuoret sudet voivat vaeltaa kevät- ja kesäaikaan esteettömästi Suomen poronhoitoalueiden läpi Ruotsiin. Vuosien 2001–2013 aikana Suomesta on siirtynyt länsinaapuriin yhteensä 19 yksilöä³⁶, joista vain muutamat ovat saavuttaneet Skandinavian populaation, koska valtaosa susista kuolee Ruotsin poronhoitoalueella. Vastaavasti myös Skandinavian populaatiosta vaeltaa susia Suomeen. Skandinavian susipopulaatiossa GPS-pannoitettuja susia on vaeltanut Suomeen 2012 sekä syksyllä 2014, jolloin nuori urossusi vaelsi Norjasta Ruotsin ja Suomen läpi Venäjälle.

Ruotsin susikannan hoitosuunnitelmassa on todettu, että Skandinavian susipopulaation ollessa nykyisen suuruinen (370 yksilö), tulee populaatioon saada vähintään yksi lisääntyvä yksilö susisukupolvessa eli viidessä vuodessa. Suomi tulee osaltaan turvaamaan, että kesäkuukausien aikana vähintään yksi yksilö viidessä vuodessa siirtyy Suomesta Ruotsiin.

Susien siirtymistä Suomesta Ruotsiin seurataan eri maiden riistantutkimuksen yhteistyönä. Seurantaa helpottaa Ruotsien susista oleva täydellinen DNA-kartasto.

Lisäksi Suomi on valmis yhteistyöhön Ruotsin viranomaisten kanssa susien siirtämiseksi Suomesta Keski-Ruotsiin, jos Skandinavian susipopulaation geneettistä monimuotoisuutta ei pystytä turvaamaan susien luontaisen vaelluksen turvin.

Sekä poronhoitoalueella että poronhoitoalueen ulkopuolisilla susireviirialueilla hankkeen kautta tullaan arvioimaan luonnonarvokauden soveltuvuutta susikannan hoidossa. Lähtökohtaisesti tavoitteena on, että suden aiheuttamat vahingot ja haitata yhteiskunta voisi korvata alueella asuville kansalaisille, jolloin suden hyväksyttävyyden ja rinnakkaiselo voisi sujua suotuisammin. Reviiriarvokauden liittyvä hanke on kuvattuna liitteessä 9.

Toimenpiteet:

- Poronhoitoalueella susikannan kasvua rajoitetaan erittäin merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi.
- Luonnonvarakeskus yhteistyössä Skandinavian riistantutkijoiden kanssa toteuttaa säännöllistä seurantaa susien siirtymisestä Ruotsiin.
- Suden aiheuttamien porovahinkojen ilmoittamisen menettelyssä otetaan käyttöön uusia välineitä, joilla nopeutetaan ja tehostetaan vahinkotietojen siirtymistä viranomaisille.

35 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014. Kansallisen suurpetopoliittikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto.

36 Liberg, O. Esitelmä 2014.

7.2 Susikannanhoito metsäpeura-alueilla

Maailmassa metsäpeuroja (*Rangifer tarandus fennicus*) esiintyy Venäjällä ja Suomessa. Venäjällä metsäpeuroja arvellaan olevan tuoreen arvion mukaan noin 2300 yksilö. Suomessa metsäpeuroja on tavattu viime vuosikymmeninä pääasiassa kahdelta alueelta, Suomenselältä (1100 yksilöä) ja Kuhmosta (800 yksilöä). Näiden lisäksi pienempiä metsäpeuraryhmiä elää Lieksan ja Pyhännän alueilla.

Suomessa kaikilla metsäpeurojen esiintymisalueilla on myös vakiintuneita susireviirejä. Suden saalistus on merkittävä metsäpeurakannan kasvua rajoittava tekijä. Erityisesti susien lukumäärällä ja metsäpeurojen vasatuotolla on vahva negatiivinen yhteys. Tämä puoltaa susikannan määrän rajoittamista metsäpeura-alueilla etenkin, jos Kainuun tai Suomenselän osakannat pienenevät ja petokannan kasvavat nykyisestä. Voimassaoleva Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma (2007) tukee tällaista toimenpidelinjausta etenkin Kainuun osakannan taantuman pysäyttämisessä.

Suomessa on kerätty tietoa susien metsäpeuroihin ja hirviin kohdistamasta saalistuksesta seuraamalla GPS-pannoitettuja susia³⁷. Näiden talviseurantojen perusteella yksi susi voisi tappaa vuodessa 5-11 metsäpeuraa, mutta laskelma on hyvin epävarma, sillä kesäkaudella vaihtelut ovat erittäin suuria. Hirviä suden on arvioitu tappavan 14–18 yksilö vuodessa ja susilaumojen sekä niiden käyttämää reviirialueen keskimääräisen koon perusteella voidaan laskea lauman tappavan 70–80 hirvää vuodessa. Tämä laskelma kuitenkin pohjautuu siihen, että alueella ei ole muita sorkkaeläimiä saalistettavana.

Sekä metsäpeuran että hirvikannan hoidossa tulee huomioida susilauman saalistus. Ruotsissa metsästäjien hirvisaalis on pienentynyt merkittävästi susireviirialueilla. Pienimmillä susien käyttämällä reviirialueilla metsästäjien saalis on jopa puolittunut, kun tavoitteena on ollut säilyttää hirvikannan tiheys ennallaan³⁸. Hirvi-, susi- ja metsäpeurakantojen hoito on kuitenkin erittäin haasteellista, koska lajien väliset vuorovaikutussuhteet ovat moninaisia. Hirvikannan ollessa runsas sudet näyttäivät kohdistavan saalistustaan erityisesti hirviin, jolloin metsäpeuroja säästyy saalistukselta. Toisaalta etenkin pitkään alueella runsaana pysyvä hirvikanta voi houkutella petoja alueelle ja ylläpitää suurta petotihyeyttä, mikä kasvattaa metsäpeuroihin kohdistuvaa saalistusta ja niiden kokonaiskuolleisuutta. Metsäpeuran suojelemiseksi voikin olla tarpeen säädellä hirvi- ja susikantaa etenkin metsäpeuranaaraiden kesälaidunalueilla (Kojola ym. 2009). Suden lisäksi nykyisillä metsäpeura-alueilla esiintyy myös karhu, jonka saalistus kohdistuu myös metsäpeuraan. Jatkossa Suomessa tulee yhä perusteellisemmin tuottaa tutkimustietoa suurpeto- ja hirvieläinkantojen välisestä

37 Kojola I., Heikkinen S., Kokko S., Ronkainen, S. & Suutarinen, J. 2011. Susi hirven ja metsäpeuran saalistajana. *Metsästäjä* 1: 36-38.

38 Wikenros, C. 2011. The return of the wolf. Effects of prey, competitors and scavengers. Väitöskirja. Uppsalan yliopisto.

vuorovaikutussuhteesta sekä erilaisista verotusmalleista kannanhoidon kehittämistarpeisiin.

Suomen susikannan tavoitettua pienimmän elinvoisen susikannan tavoitteen, voidaan myös kokonaisia laumoja poistaa tarvittaessa. Tätä tulee harkita erityisesti metsäpeura-alueilla³⁹. Kainuun metsäpeura-alueet sijaitsevat lähellä poronhoitoaluetta, ja niillä tämänkaltainen susikannan kasvun rajoittaminen todennäköisesti vähentää myös eteläisimpien paliskuntien porovahinkojen määrään.

Parhailtaan suunnitellaan metsäpeuran palautusistutusta, jonka tavoitteena on vahvistaa metsäpeurakannan elinvoimaisuutta Suomessa. Esiselvityshankkeessa on määritelty kolme, elinympäristöolosuhteiltaan sekä ihmisten sosiaalisen hyväksyttävyyden näkökulmasta soveltuvaa aluetta. Kaikilla alueilla on pitkään esiintynyt myös susia. On selvää, että palautusistutuksen onnistuminen vaatii, etenkin alkuvaiheessa, alueen susikannan tehokasta säätelyä metsästyksellä.

Toimenpiteet:

- Metsäpeura-alueilla rajoitetaan susien lukumäärää sekä seurataan susikannan vaikutuksia metsäpeurakantaan.
- Luonnonvarakeskus aloittaa tutkimuksen suurpeto- sekä hirvieläinkantojen välisestä vuorovaikutussuhteesta.
- Metsäpeuran palautusistutuksen yhteydessä alueen susikantaa säädellään.

7.3 Koirasudet luonnossa

Koira ja susi voivat risteytyä keskenään. Mahdolliset risteytymiset tapahtuvat lähes yksinomaan uroskoiran ja naarassuden välillä. Suomessa on 2000-luvulla varmuudella todettu kolme risteymätapausta luonnossa. Vuonna 2004 varmistettiin kaksi urosristeytymää, toinen Juvalla ja toinen Sotkamossa. Parkanossa todettiin vuonna 2010 risteymäpentue. Kaikissa näissä tapauksissa yksilöt tapettiin.

Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että koira, susi ja koirasusi pystytään erottamaan toisistaan DNA-analysimenetelmillä^{40, 41, 42}. Tämän lisäksi osalla koirasusista on havaittavissa myös ulkoisia tuntomerkkejä, jotka viittaavat risteymään. Tämä on kuitenkin hyvin yksilöllistä, eikä risteymää aina

39 Suomen metsäpeuran hoitosuunnitelma. MMM, 2007.

40 vonHoldt, B. E. ym. 2010. Genome-wide SNP and haplotype analyses reveal a rich history underlying dog domestication. *Nature* 464: 898-903.

41 vonHoldt B. M. ym. 2012. Identification of recent hybridization between gray wolves and domesticated dogs by SNP genotyping. *Mammalian Genome* 24: 80–88.

42 Randi, E., ym. 2014. Multilocus detection of wolf x dog hybridization in Italy, and guidelines for marker selection. *plos one*, 9, e86409.

pystytä varmuudella toteamaan ulkoisten ominaisuuksien perusteella.

Euroopan luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suojelusta tehdyn sopimuksen (ns. Bernin sopimus) pysyvän komitean suosituksessa⁴³ esitetään, että epäillyt koiran ja suden risteyvät tulee varmistaa. Tämän tekevät viranomaisten määrittelemät toimijat, geneettisten tai/morfologisten ominaisuuksien perusteella. Risteymiksi todetut yksilöt poistetaan viranomaispäätöksellä. Poiston toteuttavat viranomaisten valtuuttamat toimijat.

Nykyinen lainsäädäntömme ei tunne käsitteenä suden ja koiran risteymää. Asiaan on kiinnitetty huomiota kansallisessa vieraslajistrategiassa⁴⁴. Strategiassa todetaan: ”lainsäädännön kehittämisen yhteydessä tulisi harkita toimivallan antamista viranomaiselle myöntää lupa poistaa sellainen luonnosta tavattava villiintynyt vieraslajin eläin, risteymä (esimerkiksi koirasusi) tai villiintynyt karvuun päässyt kotieläin, joka voi risteytyä luonnonvaraisen eläinlajin kanssa”. Suomen metsästyslainsäädäntöä muutetaan siten, että Suomen riistakeskuksella on toimivalta myöntää lupa koiran ja suden risteymien luonnosta poistamiseen.

Suomen susikannan seurannassa otetaan käyttöön suden uloste- näytteiden DNA-analyysit. Menetelmää käytetään susikannan koon vähimmäismäärän arviointiin, mutta samalla se palvelee yleisseurantana luonnossa elävien koirasusien löytämistä. Jos jollakin alueella epäillään ulkonäön perusteella olevan risteymä, tulee kansalaisten välittää tieto havainnoista paikalliselle suurpetoyhdyshenkilölle sekä Suomen riistakeskukselle. Tällaisessa tilanteessa epäilyistä risteymäyksilöstä pyritään eri tahojen yhteistyöllä hankkimaan uloste-, virtsa-, veri- tai karvanäyte DNA-määrittämisä varten. Tarvittaessa alueella toteutetaan Suomen riistakeskuksen ja paikallisen riistanhoitoyhdistyksen yhteistyönä tehostettu seuranta tarvittavien näytteiden keräämiseksi.

Kerätyistä näytteistä eristetään ja analysoidaan yksilön DNA-tunniste, jota verrataan suden DNA-näytteistä koostuvaan vertailuaineistoon. Tämän aineiston avulla pystytään arvioimaan, millä todennäköisyydellä kerätty näyte kuuluu vertailuaineiston edustamaan populaatioon. Näytteen analyysin sekä vertailun tekee Suomen riistakeskuksen valitsema tutkimuslaitos. DNA-perustaisesti tunnistettu risteymäyksilö poistetaan luonnosta Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla. Erityistapauksissa yksilö voidaan tunnistaa risteymäksi myös morfologisten ominaisuuksien perusteella. Tällöinkin tunnistuksen tekevät Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen määrittelemät asiantuntijat. Risteymäyksilön poistavat suurriistavirka-aputoimijat.

Villikoirat luonnossa

Koiran ja suden risteymien syntyä on myös ehkäistävä ennakkolta. Yksittäiset villinä elävät koirat tai koiralaumat lisäävät risteymien synnyn riskiä. Suomessa erityisesti itärajan läheisyydessä on todettu esiintyvän useina vuosina villikoiraalauvoja. Esimerkiksi syksyllä 2012 tapettiin viiden yksilön villikoiraalauvoja, tammikuussa 2014 löydettiin villikoiraapentue ja edelleen syksyllä 2014 on todettu villikoiraalauvoja. Villikoiria saattaa esiintyä muuallakin maassa, vaikka ne ovat pääsääntöisesti harvinaisia.

Itärajan tuntumassa elävät villikoiraalauumat ovat todennäköisesti peräisin Venäjältä. Suomessa rajavartiolaitoksen, kansalaisten ja poliisin välistä tiedonvaihtoa edistetään siten, että villikoirien esiintyminen pystytään toteamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myös yhteistyötä Venäjän viranomaisten kanssa jatketaan ja tiivistetään villikoiraalauमाणgelman ratkaisemiseksi.

Villikoirien poistamispäätösten tekemistä ei nykyisessä lainsäädännössä ole osoitettu suoraan kenenkään viranomaistoimijan tehtäväksi. Jos villiintyneet koirat aiheuttavat turvallisuushuolta ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle, on poliisilla jo nyky-lainsäädännön nojalla toimivalta antaa määräys eläinten poistamiseksi. Lainsäädäntöä tulee muuttaa siten, että myös muista tarpeellisista syistä luonnossa esiintyville villikoirille voidaan viranomaispäätöksellä antaa poistamislupa. Päätöksentekijänä näissä tilanteissa olisi olla Suomen riistakeskus.

Toimenpiteet:

- Epäillyt luonnossa esiintyvät koirasudet varmistetaan yksilön DNA-analyysien perusteella ja tapetaan Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla.
- Suurpetoyhdyshenkilöiden koulutuksessa sekä Suomen riistakeskuksen ja tutkimuslaitoksen välisessä yhteistyösopimuksessa kuvataan yksityiskohtainen toiminta epäilyissä risteymätapauksissa.
- Metsästyslainsäädäntöä muutetaan siten, että Suomen riistakeskuksella on toimivalta myöntää lupa todetun risteymän sekä villikoiran tappamiseen.
- Villikoirat tapetaan luonnosta myös niissä tapauksissa, joissa eläimet eivät ole aiheuttaneet uhkaa ihmisen terveydelle tai omaisuudelle Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla.

43 Applying the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats to the problem of hybridisation between wolves (canis lupus) and domestic dogs. 34th meeting of the Standing Committee

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

44 Kansallinen vieraslajistrategia 2012. Maa- ja metsätalousministeriö.

7.4 Koirasusien kasvatus lemmikkieläiminä

Suomessa pidetään lemmikkieläiminä koirasusia. Niitä arvioidaan olevan tuhatkunta. Koirasusien pennuista on nykytilanteessa enemmän kysyntää kuin tarjontaa, joten niihin kohdistuvan kiinnostuksen voi arvioida olevan kasvussa. Lemmikkeinä pidettävien koirasusien lukumäärän lisäksi tiedot niiden jalostuksesta, rekisteröinnistä ja kasvatusolosuhteista ovat puutteellisia.

Hoitosuunnitelman päivitystyön yhteydessä järjestettiin suden genetiikkaa ja koirasusikysymystä käsittelevä seminaari. Tilaisuudessa eri tahot olivat yksimielisiä siitä, että suomalaisten lemmikkieläiminä pitämien koirasusien kasvatus on saatava sääntelyn piiriin. Eläimet on yksilöitävä ja rekisteröitävä sekä niistä on kerättävä mahdollisuuksien mukaan DNA-pohjaista tietoa. Tämän lisäksi esitettiin koirasusien omistajille tarkoitetun sertifiointijärjestelmän perustamista sekä lemmikkikoirasusien kasvatuksen kieltämistä kokonaan.

Kansallisessa vieraslajistrategiassa⁴⁵ todetaan seuraavasi: ”Nykyisestä lainsäädännöstä puuttuu perusta kieltää sellaisten kissa ja koiraristeymien, joiden vanhempina on aikaisemmissa neljässä sukupolvessa luonnonvaraisten lajien yksilöitä, maahantuonti, hallussapito, välittäminen tai myynti seura- tai harrastuseläimeksi”. Euroopan luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suojelusta tehdyn sopimuksen pysyvän komitean suosituksessa⁴⁶ tarkastellaan myös lemmikkeinä pidettävien koirasusien asemaa. Raportissa suositellaan lemmikkeinä kasvatettavien koirasusien kieltämistä tai niiden pidon rajoittamista.

Toimenpiteet:

- Koirasusien maahantuontia ja kasvatusta varten luodaan lainsäädäntöä.
- Sääntelyn yksityiskohdista sovitaan eläinsuojelu-, metsästys- ja vieraslajilainsäädäntöä uudistettaessa.

7.5 Akuutit vaaratilanteet

Itseä, toista tai omaisuutta voi puolustaa tietyin ehdoin pakkotilan perusteella. Rikoslain 4 luvun, 5 § on pakkotilasäädös. Esimerkiksi kotieläintä tai itseä voi puolustaa pakottavan vaaran torjumiseksi, jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettava, kun otetaan huomioon pelastettavan edun ja teolla aiheutetun vahingon ja haitan laatu ja suuruus, vaaran alkuperä sekä muut olosuhteet.

⁴⁵ Kansallinen vieraslajistrategia. MMM, 2012.

⁴⁶ Applying the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats to the problem of hybridisation between wolves (*canis lupus*) and domestic dogs. 34th meeting of the Standing Committee Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

Edelleen säädöksessä todetaan, että oikeudellisesti suojatun edun pelastamiseksi tehtyä tekoa ei ole 1 momentin perusteella pidettävä sallittuna, mutta tekijä on kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos tekijältä ei kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon pelastettavan edun tärkeys, tilanteen yllätyksellisyys ja pakottavuus sekä muut seikat.

Suden kohdalla otettakoon esimerkkitapaus, jossa metsästäjä ampuu suden pelastaakseen koiransa. Teko katsotaan tällaisessa puolustuksenomaisessa pakkotilassa oikeutetuksi, mikäli aiheutettu vahinko ei ole suhteettoman suuri pelastettuun etuun verrattuna. Etuja arvioitaessa on huomattava, että riistaeläinten ohjeellisia arvoja ei sovelleta pakkotilassa tai anteeksiannettavassa pakkotilassa tehtyyn tekoon, vaikka käytännössä on metsästetty vastoin metsästyslain säännöksiä. Arvio pakkotilasäännösten sovellettavuudesta perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, ei rahalliseen arvoon.

Pakkotilan käyttöä arvioitaessa punnitaan erityisesti tilanteen yllätyksellisyys, vaaran todennäköisyys ja vaaran välittömyys. Pakottavalla vaaralla tarkoitetaan todennäköisyyden astetta, joka vaaditaan, että tekoon voidaan ryhtyä. Teon toteutumisen todennäköisyyden tulee olla niin suuri, että tekoa voidaan pitää järkevänä. Lisäksi vaaran tulee olla välitön, jolla viitataan aikaan. Vaaran tulee olla ajallisesti lähellä: odottaminen merkisi vaaran syntymistä. Lisäksi on säädetty rangaistusvapaudesta niissä tilanteissa, joissa hätävarjelu tai pakkotilan käyttö ei olisi sallittua, mutta tilannetta arvioitaessa tekijältä ei olisi kohtuudella voinut vaatia muunlaista suhtautumista.

Susivahinkojen ehkäisemiseksi on vuodelta 2010 kaksi käräjäoikeuden päätöstä (Etelä-Karjalan käräjäoikeus 8.6.2010, 10/948, asiano: R10/460 sekä Pirkanmaan käräjäoikeus 20.4.2010, 10/2344, asiano: R10/390), joissa akuutissa tilanteessa susi on ammuttu. Toisessa tapauksessa susi oli koiran kimpussa ja toisessa tilanteessa käyttäytyi ihmistä kohtaan uhkaavasti. Molemmissa tapauksissa syytteet on hylätty, koska tekoa on pidetty oikeutettuna. Vuodelta 2010 on myös syyttäjävirston päätös tapauksesta, jossa sudet olivat metsästyskoiran kintereillä uhkaamassa koiran terveyttä. Tilanteessa susi ammuttiin. Syytetä ei tapauksesta nostettu, koska tekoa pidettiin oikeutettuna.

Reviiryöpajoissa viitattiin Ruotsin metsästysasetuksen (1987/905) 28 §:ään. Lain mukaan suden saa tappa, jos vahinkoa on jo tapahtunut tai jos hyökkäys on ilmeinen. Myös silloin suden saa tappa, kun susi on karjalle tarkoitetun aitauksen sisäpuolella ja on olemassa perusteltu syy, että susi tuottaa vahinkoa. Tappamiseen saa ryhtyä kuitenkin vasta sitten, jos sutta ei saada pois pelotellulla tai muulla sopivalla tavalla ei pystytä hyökkäystä torjumaan. Akuuteissa tilanteissa suden saa tappa omistaja, haltija tai henkilö, joka toimii heidän puolestaan. Ruotsissa lääninhallitus tekee alustavan arvioinnin edellä kuvatuissa tilanteissa, ja jos on syytä epäillä rikosta, lääninhallitus ilmoittaa asiasta poliisille.

Suomen rikoslainsäädäntö antaa nykyisellään mahdollisuuden pakkotilan nojalla suojata omaisuutta, kuten kotieläintä tai ihmisiä suden hyökkäykseltä. Suden tappaminen on oikeutettua torjuttaessa pakottavaa vaaraa ja jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettava. Arvio pakkotilasäännösten sovellettavuudesta perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan. Pakkotilaan liittyvä lainsäädäntö ja sen käytännön merkitys eivät kuitenkaan ole laajasti kansalaisilla tiedossa.

7.6 Suden hyödyntäminen luontomatkailussa

Suomessa on suurpetoihin liittyvää ammattimaista luontomatkailutoimintaa pääasiassa maamme itärajaan rajautuvissa kunnissa. Toiminta painottuu pääasiassa karhuun, mutta myös pienimuotoisesti suteen ja ahmaan. Eläimiä katsellaan ja kuvataan haaskan läheisyyteen tehdyistä rakennuksista. Suden tietyllä paikalla toistuvasti tapahtuvien käyntien tuotteistaminen katselukohteeksi on vaikeaa ja synnyttää ristiriitoja. Sen sijaan muut suteen liittyvät kulttuuriset erityispiirteet, kuten suden jälkiin ja niiden tulosuuntaan tapahtuva jäljitys sekä ulvonnan kuuntelu reviirialueella ovat todennäköisemmin helpommin tuotteistettavissa.

Toimenpiteet:

- Luonnonvarakeskus kartoittaa luontomatkailuyrittäjiltä suden tuotteistamisen ja suteen liittyvän matkailutoiminnan edellytyksiä.

7.7 Sairaudet

Zoonoosit ovat tauteja, joiden aiheuttajat voivat siirtyä eläimistä ihmisiin ja päinvastoin. Ihminen voi saada tartunnan esimerkiksi suoraan eläimestä tai eläimistä saatavien elintarvikkeiden välityksellä. Zoonooseja esiintyy sekä tuotanto- ja lemmikkieläimissä että luonnonvaraisissa eläimissä. Suden kantamia sairauksia, jotka voivat tarttua ihmiseen ovat raivotauti ja ekinokokit.

Rabies eli raivotauti on viruksen aiheuttama kaikkiin nisäkkäisiin, ihminen mukaan lukien, tarttuva keskushermosto-sairaus. Tauti leviää yleisemmin sairastuneen eläimen puremasta. Tartunnan pääasiallisia levittäjiä ovat luonnonvaraiset petoeläimet kuten ketu, supikoira, susi ja mäyrä sekä kotieläimistä koira ja kissa. Raivotautia voidaan ennaltaehkäistä rokottamalla. Raivotautia esiintyy Suomen lähialueilla Virossa ja Venäjällä etupäässä supikoirissa, ketuissa ja susissa, mutta sitä esiintyy myös koirissa, kissoissa ja muissa kotieläimissä.

Suomi on ollut virallisesti raivotautivapaa maa vuodesta 1991 alkaen. Raivotauti kuuluu maassamme vastustettaviin eläintautei-

hin. Vastustusohjelman tarkoituksena on estää taudin maahantulo sekä kotieläinten maahantuontien että villieläinten normaalin maasta toiseen tapahtuvan vaeltamisen kautta. Käytännön vastustoimenpiteitä ovat koirien ja kissojen rokotukset. Eräissä tapauksissa käytetään myös eläimen pitoa karanteenissa. Lisäksi Suomen kaakkoisrajalla levitetään vuosittain pienpedoille tarkoitettuja syöttirokotteita maastoon tartunnan leviämisen estämiseksi naapurimaistamme. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira seuraa vuosittain raivotautitilannetta Suomessa ja Suomen lähialueilta. Evirassa tutkitaan vuosittain yli 500 eläintä raivotaudin varalta⁴⁷.

Suomessa tavataan *Echinococcus granulosus* -lajiin kuuluvaksi luettavaa hirviekinokokkia. Se on Suomessa melko harvinainen, mutta sitä on kuitenkin löydetty poroista, hivistä ja susista Itä-Lapista, Kuusamosta, Kainuusta ja Pohjois-Karjalasta. Hirviekinokokin elämänkierrossa pääisäntä on susi (mahdollisesti myös koira) ja väli-isäntänä hirvieläin (poro, peura, hirvi). *E. granulosus* -tartunta voi ihmisellä aiheuttaa hitaasti etenevän sairauden, jossa loinen kasvaa rakkulumuodostelmana erityisesti maksassa ja keuhkoissa. Suomessa ihmisen saamia tartuntoja ei ole todettu 1960-luvun jälkeen.

Toinen Suomen kannalta merkityksellinen ekinokokkilaji on myyräekinokokki, *E. multilocularis*. Loista ei ole todettu Suomessa eikä myöskään manner-Norjassa. Sen sijaan Ruotsista loinen löytyi harvinaisena ensimmäisen kerran talvella 2010-2011. Loista esiintyy myös Virossa, Tanskassa, Huippuvuorilla ja Pohjois-Venäjällä.

Loisen tärkein pääisäntä on ketu, mutta myös naalit, koirat, kissat, supikoirat ja sudet voivat toimia pääisäntinä. Pääisännille loinen ei aiheuta oireita. Kuitenkin taudin leviämisen ehkäisemiseksi kaikki Suomeen tuotavat koirat tulee olla heisimatolääkitty. Ihminen voi saada tartunnan loista kantavan pääisännän ulosteesta tai niiden ulosteen saastuttaman veden, marjojen tai sienien välityksellä. Ihmiselle loinen voi aiheuttaa monilokeroisia rakkuloita, joita kehitty yleensä maksaan⁴⁸.

Suomessa eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien seuranta koordinoi zoonoosikeskus. Keskus on Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n asiantuntijoista muodostuva verkosto. Keskuksen tehtävänä on myös koordinoita tietojen keräämistä ja niiden julkaisemista. Lisäksi keskus osallistuu epidemiaselvityksiin, zoonooseja koskevaan viestintään ja niihin liittyvään koulutukseen sekä toimii kansallisena yhteystahona kansainvälisiin zoonoosiasiantuntijoihin.

Susilla esiintyy sairautena myös kopia. Yleisemmin sairautta esiintyy ketulla ja supikoiralla. Kopia aiheuttava syyhypunkki *Sarcoptes scabiei* on litteä hämähäkieläinen. Hedelmöitynyt naaras kaivaa eläimen ihoon käytäviä, joihin se munii munansa. Naaras elää kaivamassaan käytävässä kuukauden verran. Syyhypunkki aiheuttaa voimakkaasti kutisevaa ja rupista ihotulehdusta. Tartunnan saanut eläin nuolee ja raapii ihoaan, joka aiheuttaa yleensä bakteerituleh-

47 www.evira.fi, 3.12.2014.

48 www.evira.fi, 3.12.2014.

duksen sekä ihon tummumista ja paksuuntumista. Syyhypunkki voi tarttua myös ihmiseen, mutta se ei ilmeisesti lisäännä ihmisessä, joten tartunta häviää yleensä itsestään.

Suomessa susissa on esiintynyt kapia. Myös Ruotsissa ja Virossa esiintyy tautia. Kapilla saattaisi olla laajemmin susissa esiintyessä susi-kantaa alentava vaikutus. Kapin ja muiden vastaavien sairauksien seuranta ja tutkimusta jatketaan sekä tarvittaessa tehostetaan yhteistyössä muiden tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Susikannan seurannassa tullaan käyttämään ulosteiden DNA-analyysijä. Samalla tulee selvittää mahdollisuudet ja tarpeet sairauksien ja tautien seurantaan kerätyistä näytteistä.

Toimenpiteet:

- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira jatkaa zoonosien seuranta ja tutkimusta.
- Raivotaudin ja myyräekinokokin Suomeen leviämistä estäviä toimenpiteitä jatketaan.

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira selvittää mahdollisuutta käyttää tautiseurannassa kannanseurannan yhteydessä kerättyjä suden ulostenäytteitä.

7.8 Susien siirtoistutukset

Toisin kuin karhujen ja ahmojen kohdalla, susikannanhoitoon eivät ole Suomessa kuuluneet siirtoistutukset. Luonnonvaraisia tai tarhattuja susia ei ole siirretty alueelta toiselle, kohdealueen luontoon vapautettavaksi. Siirtoistutuksia ei esitetty vuonna 2005 vahvistetussa susikannan hoitosuunnitelmassa, eikä siirroille ole ollut tarvetta. Sutta koskevat liikkuvuustutkimukset osoittavat, että nuoret sudet ovat erittäin liikkuvia ja levittäytyvät uusille elinalueille omin jaloin. Edellisenä keväänä syntyneet nuoret sudet lähtevät tyypillisesti seuraavan vuoden kevään ja alkukesän aikana synnyinreviiriltään etsimään puolisoa ja omaa reviiriä. Vaellukset voivat ulottua muutamista kymmenistä kilometreistä aina satoihin kilometreihin.

Susia on siirretty esimerkiksi Ruotsissa osana kannanhoitoa, mutta yritykset saada susi jäämään kohdealueelle ovat osoittautuneet haastavaksi. Siirretty eläin saattaa palata satojen kilometrien päästä takaisin lähtöalueelle.

Kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta on oikeudenmukaisinta, että susi valitsee poronhoitoalueen ulkopuolella reviirinsä sijainniksi sopiviksi katsomiltaan alueilta. Susireviirialueilla kantaa hoidetaan sovittaen yhteen ekologisia, yhteiskunnallisia, yhteisöllisiä ja taloudellisia näkökulmia.

Toimenpiteet:

- Suomessa ei suoriteta susien siirtoistutuksia.

Inledning

Förvaltningsplanen för vargstammen är ett verktyg för adaptiv kontroll över populationen. Planens syfte är att sammanjämka skyddet av varg och behoven hos människor som bor och arbetar i vargområden. Planen är också ett svar på de internationella åtaganden som gäller Finland.

Den första förvaltningsplanen fastställdes år 2005. Populationen började växa under planprocessen och var som störst år 2007 då man uppskattade antalet vargar till minst 270 – 300. Därefter började populationen minska i antal, enligt uppskattningen var den som minst år 2012, dvs. 120 – 135 individer. Olaglig jakt anses vara den viktigaste orsaken till att populationen minskat.

Samtidigt som vargpopulationen har minskat har kritiska ställningstaganden mot varg och vargpolitiken ökat. Dessa kritiska attityder bygger på två aspekter: å ena sidan tycker man att vargen förlorat sin naturliga skygghet för människor när den också brett ut sig till områden med tätare bebyggelse, å andra sidan upplever människor som bor i vargområden att de saknar sätt att hantera vargens problematiska beteende.

På uppdrag av jord- och skogsbruksministeriet togs år 2013 fram en bedömning av utveckling av den nationella politiken kring stora rovdjur. Resultaten skapade ett bärande underlag för uppdatering av förvaltningsplanen.

Planen bereddes tillsammans av Finlands viltcentral och Naturrekursinstitutet (tidigare Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet) under ledning av jord- och skogsbruksministeriet. Arbetet byggde på ett pragmatiskt planerings sätt. Utgångsläget var en problembaserad växelverkan mellan viltförvaltningen, forskarna och aktörerna i det civila samhället. I stället för enriktade informationsmöten baserade sig arbetet på konkreta dialoger, samarbete och försök att hitta och ta fram lösningar. Målet var att skapa nya tänke- och handlings sätt som ska leda till att människa och varg bättre kan samleva i samma områden.

Åtgärderna för förvaltning av vargstammen bygger till stor del på människors åsikter om stamförvaltningen. För att kunna identifiera de problem som vargens närvaro orsakar, öppnade man ett diskussionsforum på Internet. Vem som helst kan registrera sig som diskussionsdeltagare.

I arbetet med att ta fram förvaltningsplanen ingick också en på slumpmässigt urval baserad enkätundersökning bland människor som bor i och utanför vargområdena. Hösten 2014 organiserade man tankesmedjor i vargområdena samt regionala tillfällen för intressentgrupper. Vidare ordande man en tankesmedja som gällde renskötselområdet samt ett temaseminarium kring vargens genetik.

Denna förvaltningsplan innehåller allmänna mål för förvaltning av vargstammen i Finland samt de konkreta åtgärder och projekt som bidrar till att såväl det civila samhället, viltförvaltningen, forskningen som själva vargen gagnas av den samarbetsbaserade revirspecifika stamförvaltningen.

Stamförvaltningens mål

Utgångsläget för förvaltningen av vargstammen är vargrevirspecifikt. Detta innebär att målen och åtgärderna fastställs per vargflock och revirområde. De bekymmer och behov som människor i vargområdena har tas i beaktande genom åtgärder som inte riskerar flockens livskraft.

Målen för förvaltning av vargstammen i Finland:

Mål 1.

Att nå och bevara stammens gynnsamma skyddsstatus

En gynnsam skyddsstatus når man genom att trygga livskraften hos alla flockar. Finland har redan länge försökt nå en gynnsam status med hjälp av strängt skydd, dock utan framgång. Att skydda vargen lyckas endast om bekymren och behoven hos människor i vargreviren blir beaktade vid stamförvaltningen. Det nya revirspecifika systemet ger bättre möjligheter att trygga vargflockarnas livskraft och de lokala aktörernas delaktighet när man planerar och genomför stamförvaltning.

Gynnsam skyddsstatus

I denna plan ses gynnsam skyddsstatus utifrån kraven i EU:s habitatdirektiv. Enligt direktivet anses bevarandestatusen gynnsam när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bevaras på lång sikt.

En gynnsam skyddsstatus fastställs enligt artikel 17 i habitatdirektivet.

Minsta livskraftiga population

En minsta livskraftiga vargpopulation är 25 reproducerande par . Som reproducerande par betraktas sådana par som producerar avkomor vid en uppskattad tidpunkt. Av de reproducerande par som lever på båda sidorna av den finska och ryska gränsen räknas hälften med i den finska vargpopulationen. Antalet flockar samt populationens och flockarnas livskraft bedöms årligen utifrån Naturresursinstitutets stamuppskattning.

Mål 2.

Att inkludera uppföljning av vargstammen i verksamheten inom nätverket av rovdjurskontaktpersoner

I Finland sker uppföljning av vargstammen med frivilligkrafter. Utbildade och utsedda rovdjurskontaktpersoner kontrollerar och registrerar vargobservationerna i TASSU-systemet. Målet är att nätverket av kontaktpersoner täcker hela landet. Viltförvaltningen och viltforskningen ordnar årligen ett utvecklings- och diskussionsmöte för alla kontaktpersoner. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet bedömer årligen nätverkets täckning och verksamhet.

Mål 3.

Att ta fram sätt att förbättra samexistens mellan människa och varg

Med hjälp av revirspecifik stamförvaltning samt genom samsamarbetsgrupper som bildas i vargområdena ges lokala invånare möjligheter att påverka. Samarbetsgrupperna ska bedöma det lokala vargläget och begrunda förebyggande åtgärder samt frågor som hänförs till stamförvaltningsrelaterad jakt. Ytterligare förbättras samexistensen genom att ingripa när det gäller individer som orsakar oreda eller skada.

Mål 4.

Att skapa tillit mellan aktörer

Viltförvaltningens och viltforskningens växelverkan mellan medborgare ökas. Att skapa tillit bygger på samarbete och informationsutbyte. I alla viltcentralområden ordnas varje år ett möte mellan viltförvaltningen, viltforskningen och de olika aktörerna i vargområdena. På dessa möten bedöms hur stamförvaltningens mål har uppnåtts samt planeras åtgärder som behövs. Arbetet med att skapa tillit följs upp.

Mål 5.

Att snabbt reagera på vargproblem och förebygga skador

Lokala invånare, Finlands viltcentral och polisen kan tillsammans reagera snabbt på de skador som vargar orsakar. Målet är att förebygga skador av varg, förebyggande metoder utvecklas aktivt. Skadorna ersätts fullt ut, ett system för snabbare utbetalningar utvecklas. Polisen och Finlands viltcentral sammanställer årligen statistik över skadorna och andra problematiska fall. Jord- och skogsbruksministeriet framställer varje år statistik över skadeersättningar.

Mål 6.

Att på ett effektivt sätt ingripa för att stoppa olagligt dödande av varg

En systematisk förvaltning av vargstammen är möjlig om man lyckas stoppa det olagliga dödandet. Lokala samhällen har en stor roll när det gäller att förebygga olagligheter. Jaktklubbar i vargområdena spelar den största rollen i detta arbete. Även de övervakande myndigheterna ska effektivisera övervakningen i vargområdena. Utfallet av arbetet med att förebygga olagligt dödande följs upp med hjälp av observerade fall samt forskningens uppskattning av icke statistikförd avgång.

Mål 7.

Att stärka betydelsen av varg som en värdefull naturresurs

Varg är en viltart i Finland, men den har inte ett likadant viltjursvärde som till exempel björn. Detta värde ökas genom stamförvaltningsmässiga dispenser. De djur som fällt med stöd av dispenser hör i form av jaktfångst till dispensinnehavaren. Värdesättningen av varg ökas också med hjälp av information och utbildning. Även medier har en ansvarsfull roll när det gäller att sprida information om vargar.

LIITE 1. Yhteistyöryhmä ja susikoordinaattori

Tarkoitus	Hankkeen yleisenä tarkoituksena on kehittää reviirikohtaista kannanhallinnan suunnittelua, päätöksentekoa ja hallinnan paikallista seuranta.
Konkreettinen tekeminen	<p>Vapaaehtoisesti kokeiluun osallistuville reviirialueelle perustetaan yhteistyöryhmä. Alueita on vähintään kolme.</p> <p>Alueelliset riistaneuvostot vastaavat yhteistyöryhmien organisoimisesta yhteistyössä susireviirialueen riistanhoitoyhdistysten kanssa.</p> <p>Yhteistyöryhmän tehtävänä olisi luoda paikallinen kokonaisnäkemys susitilanteesta, suunnitella ennaltaehkäiseviä toimia ja punnita vahinkoperustaisen ja kannanhoidollisen metsästyksen prioriteetteja. Näiden lisäksi ryhmä keskustelisi ja suunnittelisi alueellisia erityiskysymyksiä, kuten raja-alue yhteistyötä tai metsäpeuran ja suden suojelun sovittamista yhteen.</p> <p>Yhteistyöryhmälle kokeillaan erilaisia koostumuksia ja toimintamalleja. Kokeiluvaiheessa yhteistyöryhmän toimintaan osallistuu yhteistyöryhmän valitsema koordinaattori. Koordinaattori toimii kentän, hallinnon ja tutkimuksen yhdyshenkilönä. Hän tiedottaa paikallisista susiasioista. Käytännössä hän varmentaa tapahtumapaikoilla susihavaintoja ja -vahinkoja yksi tai yhdessä paikallisen suurpetoyhdyshenkilön kanssa. Hän toimii yhteistyöryhmän sihteerinä.</p> <p>Hanke toteutetaan vuosina 2015–2018.</p>
Osallistujat	<p>Yhteistyöryhmän kokoaan reviirialueen riistanhoitoyhdistys tai joku riistanhoitoyhdistyksistä. Lisäksi siihen kuuluisivat edustajat kunnasta, paikallisesta metsästyseurausta ja luonnonsuojeluyhdistyksestä sekä alueen karjankasvattajien edustaja.</p> <p>Näiden lisäksi tilannekohtaisesti yhteistyöryhmään kuuluisivat paikallisen poliisin, alueella toimiva metsähallituksen ja/tai rajavartioston sekä kyläyhdistyksen edustaja.</p> <p>Näiden lisäksi suunnitellun mukaan ryhmän toimintaan osallistuisivat alueellisen riistaneuvoston tai riistakeskuksen edustaja.</p>
Hankkeen vastuutaho	Suomen riistakeskus saattaa hankkeen alulle. Reviirialuekohtaisia kokeiluhankkeita johtaisi paikallinen riistanhoitoyhdistys.
Resurssit	Kokeiluhanketta reviirialueella johtava riistanhoitoyhdistys palkkaa kokopäiväisesti tai osa-aikaisesti koordinaattorin/yhteyshenkilön kolmeksi vuodeksi (mahdollisesti 2*3 vuotta). Muu toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen.
Rahoitus	Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma, Suomen riistakeskus Käytännön vaikutukset
Käytännön vaikutukset	Hanke voimaannuttaa susireviirillä asuvia. Hanke parantaa riistahallinnon, tutkimuksen ja kansalaisyhteiskunnan suhteita susiasioissa. Hanke hahmottaa suteen liittyviä hallintaoikeuksia. Hanke lisää toimijoiden välistä luottamusta, vähentää hallinnollisia ja tiedollisia ristiriitoja ja luo perustaa laajapohjaiselle hyvinvoinnin kasvulle.

LIITE 2. Poronhoitoalueen suurpetohavainnointiverkoston kehittäminen

Tarkoitus	Hankkeessa luodaan suurpetoyhdysheiköiden toimintaan perustuva havainnointiverkosto kahteen tai kolmeen paliskuntaan susikannan seurannan edistämiseksi. Tarkoituksena on kehittää suurpetojen havainnointia sekä lisätä kerätyn susitiedon jakoa, jota hyödyntämällä voidaan ehkäistä ja löytää suden aiheuttamia porovahinkoja.
Konkreettinen tekeminen	Suomen riistakeskuksen, Paliskuntain yhdistyksen sekä paliskuntien poroisäntien yhteistyönä kartoitetaan hankkeeseen mukaan tulevat paliskunnat. Hankepaliskuntiin valitaan riittävä määrä poromiehiä ja muita vapaaehtoistoimijoita, jotka Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus kouluttavat Tassu-järjestelmän käyttöön. Paliskuntain yhdistys ja paikallinen paliskunta huolehtivat kattavasta tiedotuksesta suurpetoverkoston käyttöönotosta sekä kerätyn susitiedon jaosta paliskunnan osakkaille. Hanke toteutetaan vuoden 2015 aikana.
Osallistujat	Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus, Paliskuntain yhdistys sekä hankkeessa mukana olevat paliskunnat.
Hankkeen vastuutaho	Hankkeen koordinoinnista vastaa Suomen riistakeskus
Resurssit	Suomessa suurpetokantojen seuranta perustuu korvauksettomaan vapaaehtoistoimintaan. Suomen riistakeskuksen, Luonnonvarakeskuksen ja Paliskuntain yhdistyksen osalta toiminta voidaan katsoa kuuluvan perustehtäviin.
Käytännön vaikutukset	Hankkeen avulla saadaan tietoa susien esiintymisestä poronhoitoalueella sekä edistämään kanta-arvioiden laadintaa. Suurpetoyhdysheiköiden havaintotiedot julkaistaan internetissä muun muassa www.riistahavainnot.fi -sivulla. Tarkempaa ja ajankohtaista tietoa hyödyntämällä on mahdollista ennaltaehkäistä ja löytää suden aiheuttamia porovahinkoja. Saadut kokemukset auttavat kehittämään niin suden kuin muidenkin suurpetojen seurantaa palvelevan suurpetoyhdysheiköoverkoston luomista laajemmin koko poronhoitoalueelle.

LIITE 3. Suden ulosteiden DNA-analysointiin perustuva yksilöinti

Tarkoitus	Hankkeessa laajennetaan Lounais-Suomessa kokeiltua susien DNA-perustaista yksilöintiä muualle Suomeen sekä suunnitellaan kansallinen DNA-perustainen kannanseurannan kokonaisuus.
Konkreettinen tekeminen	DNA-perustainen susien yksilöinti tapahtuu uloste- ja muiden näytteiden analyysin pohjalta. Hankkeessa suunnitellaan ja toteutetaan näytteiden keruu vähintään neljällä sellaisella alueella Suomessa, joilla esiintyy kaksi tai useampi susilauma. Hanke toteutetaan vuosien 2015–2017 aikana.
Osallistujat	Näytteiden keruun järjestää Suomen riistakeskus yhdessä paikallisten riistanhoitoyhdistysten sekä luonnonsuojelupiirien kanssa. Keruun toteuttavat vapaaehtoiset luonnossa liikkujat. Kultakin alueelta nimetään vastuuhenkilö(t) joka/jotka huolehtivat näytteiden kokoamisesta pakkaseen ja toimittamisesta analysoitaviksi tutkimuslaitokselle. Näytteiden keruu voi olla myös yhteistyöryhmän koordinaattorin tehtävää. Tulosten koostamisesta ja raportoinnista vastaa Luonnonvarakeskus.
Hankkeen vastuutaho	Hankkeen koordinoinnista vastaa Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus.
Resurssit	Näytteiden kokoamisesta ja tutkimuslaitokselle toimittamisesta vastaaville henkilöille maksetaan korvaus. Lisäksi Suomen riistakeskukselta tarvitaan työpanos hankkeen koordinointiin ja Luonnonvarakeskukselta tulosten raportointiin. Tutkimuslaitos, joka analysoi näytteet, määrittää myöhemmin.
Rahoitus	Hankkeen rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö.
Käytännön vaikutukset	Hankkeen avulla saadaan kiistatonta tietoa susireviireillä oleskelevien susiyksilöiden vähimmäislukumäärästä valitun tarkastelujakson aikana. Näytteistä voidaan selvittää myös susien sukulaisuussuhteita ja niiden avulla voidaan seuloa suden ja koiran risteymien mahdollista esiintymistä Suomessa.

LIITE 4. Riistakamerakuvien hyödyntäminen susikannan seurannassa

Tarkoitus	Hankkeessa luodaan sähköinen järjestelmä, jonka kautta riistakameroiden omistajat voivat välittää kuvia susista kannanseurannan tarpeisiin.
Konkreettinen tekeminen	Kuvien vastaanottaminen vaatii sähköisen järjestelmän, jolle riistakameroiden omistajat voivat välittää kuvat. Tällaisen järjestelmän tulee olla olemassa ja kuvien lähettäjälle helppokäyttöinen. Kuvien lisäksi järjestelmään tulee pystyä määrittelemään sijaintitieto sekä muita tarvittavia tietoja. Lähetettyjen kuvien tiedot sekä riistakamerakuvat julkaistaan internetissä. Hankkeessa arvioidaan suurpetoyhdyshenkilöiden roolia kuvaseurannassa.
Osallistajat	Luonnonvarakeskus sekä vapaaehtoiset riistakamerakuvien omistajat..
Hankkeen vastuutaho	Hankkeen koordinoinnista vastaa Luonnonvarakeskus.
Resurssit	Sähköisen järjestelmän perustaminen vaatii taloudellisia resursseja. Tulee erikseen selvittää, voisiko riistakamerakuvat olla osana Tassu-seurantajärjestelmää sekä riistahavainnot.fi palvelua.
Rahoitus	Toteutetaan osana kannanseurantajärjestelmien kehittämistyötä.
Käytännön vaikutukset	Hankkeen avulla saadaan jo lumettomanakin aikana tietoa susireviirin olemassaolosta ja mahdollisesti lisääntymisestä.

LIITE 5. Toimintakynnyksen kehittäminen asutuksen läheisyydessä vieraileviin susiin

Tarkoitus	Hankkeen tavoitteena on löytää reviiirillä asuvien ihmisten, poliisin ja riistahallinnon kesken yhteisesti hyväksytyjä toimintamalleja puuttua toistuvasti pihavierailuja tekeviin susiin.
Konkreettinen tekeminen	<p>Hankkeen alkuvaiheessa kokeillaan seuraavanlaista toimintamallia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pihahavainnoksi määritellään suden vierailu alle 100 m etäisyydellä asutusta talosta tai eläintuotantolaitoksesta. Pihahavainnosta tulee tehdä ilmoitus susireviirivastaavalle, joka tarkistaa ja kirjaa havainnon. • Jos pihahavainnoja tehdään viikon aikana saman kylän alueella, eri tilanteissa 3 tai enemmän poliisi on toimivaltainen viranomaisena reagoimaan tilanteeseen. • Silloin, kun pihahavainnoja kertyy saman kylän alueella kuukaudessa eri tilanteissa 10 tai enemmän, <p>Suomen riistakeskus on toimivaltainen reagoimaan tilanteeseen.</p> <p>Kriteerejä tarkasteltaessa on kuitenkin tehtävä aina tilannekohtaista arviota, johon sisältyy muun muassa uhkan arviointi, vierailun ajankohta ja suden käyttäytyminen.</p> <p>Kriteerien täytyessä ongelmaan etsitään ratkaisuja tilannekohtaisen arvion perusteella. Tämä tapahtuu poliisin tai Suomen riistakeskuksen johdolla, yhdessä paikallisten suurriistavirka-aputoimijoiden kanssa.</p> <p>Hanke toteutetaan kaksivuotisena, alkaen keväällä 2015.</p>
Osallistajat	Poliisi, Suomen riistakeskus, susireviirivastaavat sekä SRVA-toimijat.
Hankkeen vastuutaho	Hankkeen koordinoinnista vastaa Suomen riistakeskus.
Resurssit ja rahoitus	Hanke toteutetaan osana hallinnon ja viranomaistoiminnan perustyötä. Resurssien arviointi on tilannekohtaista. Etukäteen ei voida arvioida tarvittavaa työpanosta.
Käytännön vaikutukset	Hankkeen avulla löydetään toimintakynnys, joka on susireviireillä asuville selkeä ja johdonmukainen, milloin viranomaisten ja riistahallinnon toimesta susien pihavierailuun puututaan. Hankkeen aikana myös kertyy kokempohjaista tietoa tavoista ja keinoista pihasukien karkottamiseksi ja haittojen ehkäisemiseksi (kts. Liite 9).

LIITE 6. Suden karkotusten vaikuttavuus

Tarkoitus	Hankkeessa kootaan yhteen ja arvioidaan erilaisista karkotuskeinoista saatuja kokemuksia ja testataan uusia, kuten valoja, ääntä, kipua tuottavia laitteita sekä koiria hyödyntäviä karkotusmenetelmiä.
Konkreettinen tekeminen	Suuriistavirka-aputehtävissä (SRVA) toimineille metsästäjille on vuosien mittaan kertynyt kokemusta susien karkottamisista. Tämän kokemuksen kartoittamiseksi suunnataan kansallinen kysely toiminnassa mukana olleille henkilöille. Kerätyn tiedon avulla arvioidaan menetelmien vaikuttavuutta ja etsitään keinoja, joilla karkotusten tehoa voitaisiin parantaa. Hankkeessa testataan erilaisten karkotuskeinojen vaikuttavuutta GPS-pantaa kantavan eläimen ja karkotuksessa mukana olleiden henkilöiden vasteita seuraamalla ja analysoimalla. Hanke toteutetaan vuosien 2015–2017 aikana.
Osallistujat	Suomen riistakeskus, SRVA-henkilöt sekä Luonnonvarakeskus.
Hankkeen vastuutaho	Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus
Resurssit	Kyselyn laatimiseen, kyselyn toteuttamiseen sähköisenä (tarpeen mukaan postitse toteutettuna lomakekyselynä) sekä raportointiin tarvitaan 2–3 henkilötyökuukauden työpanos. Uusien menetelmien kokeilun vaatima resurssi riippuu paljon testattavasta menetelmästä.
Rahoitus	Mahdollisuuksien mukaan ulkopuolinen rahoitus
Käytännön vaikutukset	Kokemusten kartoituksella ja uusien menetelmien vaikuttavuuden arvioinnilla on löydettävissä keinoja, joilla karkotuksia ennaltaehkäisykeinona voidaan tehostaa.

LIITE 7. Hoitosuunnitelman vaikuttavuus – kansalaisten susihuoli

Tarkoitus	Hankkeessa arvioidaan hoitosuunnitelman päivitykseen sisältyvien toimenpiteiden vaikuttavuutta. Erityisiä arvioinnin kohteita on kaksi: Ensimmäinen liittyy siihen, miten toimenpiteillä pystytään vastaamaan kansalaisten kokemaan susihuoleen ja hallintoa kohtaan koettuun luottavaisuuteen. Toinen liittyy susiasioiden toimijoiden välisiin suhteisiin ja niiden kehittymiseen.
Konkreettinen tekeminen	Suomen riistakeskuksen kolme aluetoimistoa sekä alueiden poliisit kirjaavat ylös mahdollisuuksien mukaan kaikki kansalaisten yhteydenotot liittyen susiasioihin vuosina 2015–2016. Kirjauksiin liitetään seurantatieto siitä, millaisia toimenpiteitä yhteydenotosta on seurannut. Vaikuttavuuden arvioijana toimiva henkilö soittaa puhelimitse osalle yhteydenottajista pian alkuperäisen yhteydenoton jälkeen, ja selvittää keskustellen ja vakiokysymyksiä esittäen, millainen yhteydenoton syy oli, millainen kokemus yhteydenotosta jäi ja mitä apua mahdollisesta yhteydenotosta seuranneesta toimenpiteestä oli. Susiasioiden toimijoille suunnataan vuosittain lyhyt kysely, jolla kartoitetaan toimijoiden välisten suhteiden tilaa ja kehittymistä vuosittain. Hanke toteutetaan vuosien 2015–2017 aikana.
Osallistujat	Suomen riistakeskuksen aluetoimistot ja riistanneuvostot, riistanhoitoyhdistykset, suurpetotutkimuksen henkilöstö, alueelliset luonnonsuojelupiirit, poliisi.
Hankkeen vastuutaho	Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus
Resurssit	Yhteydenottojen kirjaajien organisaatiot mahdollistavat hankkeessa mukanaoleville henkilöille (Suomen riistakeskus: max 6 henk, Poliisi: max 6 henkilöä) työaikaa käytettäväksi yhteydenottojen ja niitä seuranneiden toimenpiteiden kirjauksiin. Vaikuttavuuden arviointiin sekä raportointiin tarvitaan kahden henkilötyökuukauden työpanos. Vuosina 2015 ja 2016 toteutettavien sähköisten kyselyiden ja niiden tulosten koostamiseen tarvitaan vuosina 2015–2016 yhteensä yhden henkilötyökuukauden työpanos.
Rahoitus	Suomen riistakeskus, Poliisi, Luonnonvarakeskus sekä mahdollisuuksien mukaan ulkopuolinen rahoitus.
Käytännön vaikutukset	Arvioinnin avulla voidaan kehittää toimijoiden välistä vuorovaikutusta sekä arvioida hallinnon ja viranomaisten toimenpiteiden vaikuttavuutta.

LIITE 8. Suden kannanhoidollinen metsästys talvella 2015 ja 2016

Tarkoitus	Tarkoituksena on kohdistaa kannanhoidollista pyyntiä haittaa tai vahinkoa tuottaviin yksilöihin sekä ehkäistä susien laitonta tappamista. Kokeiluhankkeen tarkoituksena on selvittää susien kannanhoidollisen metsästyksen vaikutusta lauman elinvoimaisuuden säilymiseen ja susien käyttäytymiseen.
Konkreettinen tekeminen	<p>Maa- ja metsätalousministeriö säätää asetuksella vuosittain suurimman sallitun saalismäärän, joka kannanhoidollisilla poikkeusluvilla voidaan pyytää koko Suomessa. Asetuksen perustana on Luonnonvarakeskuksen tuottama tieto Suomen susikannasta.</p> <p>Susireviirialueelta haetaan kannanhoidollista poikkeuslupaa suden tappamiseksi määriteltyä susireviirialuetta kohden yhteisluvalla. Hakemusperusteiden lisäksi hakemuksessa tulee nimetä metsästyksenjohtaja sekä vähintään kaksi apujohtajaa, joiden tehtävänä on turvallisen metsästystapahtuman suunnittelu sekä vastata siitä, että pyyntiä koskevia säädöksiä noudatetaan.</p> <p>Suomen riistakeskus arvioi ja selvittää tapauskohtaisesti perusteet poikkeuslupien myöntämiselle. Erityisehtona tulee olla, että kannanhoidollisia poikkeuslupia voidaan myöntää vain vakiintuneisiin susilaumoihin, joilla on jälkeläistuottoa ja joista on Tassu-järjestelmän kautta kannanseurantatietoa käytettävissä. Poikkeuslupia voidaan myöntää pääsääntöisesti yksi susireviirialuetta kohden. Sellaiselle alueelle, jossa on useita elinvoimaisia lähekkäisiä laumoja, lupia voidaan myöntää kaksi. Poikkeuslupa rajataan susireviirialueelle ja pyyntiaika on 21 vuorokautta. Pyyntissä tulee välttää alfayksilön tappamista. Pyynti suositellaan kohdistettavaksi nuoreen, haittaa tuottavaan yksilöön. Tämän lisäksi kannanhoidollinen metsästys voidaan kohdentaa vahinkoa ja haittaa aiheuttavien susiyksilöiden elinalueelle lajin vahvalla esiintymisalueella.</p> <p>Ennen pyyntiin ryhtymistä ja jokaisesta pyyntiin lähdöstä on etukäteen ilmoitettava osallistuvien nimet sekä pyyntialue Suomen riistakeskukselle ja alueen poliisilaitokselle. Lisäksi jokaisen pyyntipäivän jälkeen tulee tehdä ilmoitus jahdin päättymisestä. Jos pyynti tapahtuu kunnassa, johon kuuluu rajavyöhykettä, edellä mainitut tiedot on ilmoitettava myös rajavartiolaitokselle.</p> <p>Pyyntissä ammutusta eläimestä on viipymättä ilmoitettava Suomen riistakeskuksen aluetoimistolle sekä alueen poliisilaitokselle puhelimitse tai sähköpostitse. Ilmoituksessa on mainittava ampumapaikka. Pyyntissä saatu saalis on poikkeusluvassa saajan omaisuutta, ellei pyyntiporukka ole muuta sopinut. Saaliista on kuitenkin toimitettava pyydetty näytteen kannanseurannan tarpeisiin.</p> <p>Pyyntin vaikutuksia seurataan kannanseurannan eri menetelmillä, pihahavaintojen sekä vahinkotapausten määrän kehityksellä. Lisäksi kyselytutkimuksella selvitetään kansalaisten asenteiden muutosta sekä toteutettuja toimia susien laittoman tappamisen ehkäisemiseksi.</p>
Osallistujat	<p>Suomen riistakeskuksen direktiivilajien verotussuunnittelutiimi valmistelee taustaselvitykset ja pyynnin suuntaamisen tarpeet. Päätökset poikkeusluvista tehdään julkisena hallintotehtävänä esittelystä julkisten hallintotehtävien päällikön tai hänen sijaisensa toimesta.</p> <p>Suomen riistakeskuksen myöntämässä poikkeusluvassa rajataan pyyntiin osallistuvien määräksi enintään 50 metsästäjää. Suosituksena on, että pyyntiin osallistuu koulututuneita ja kokeneita pyytäjiä, erityisesti suurriistavirka-aputoimijoita sekä suurpetoyhdyshenkilöitä.</p>
Hankkeen vastuutaho	Hankkeen koordinoinnista vastaa Suomen riistakeskus.
Käytännön vaikutukset	Hankkeen avulla saadaan tietoa kannanhoidollisen metsästyksen vaikutuksista lauman elinvoimaisuuteen ja suden käyttäytymiseen sekä kansalaisten asenteisiin. Kannanhoidollisella pyynnillä puututaan haittaa tai vahinkoa tuottaviin yksilöihin sekä ehkäistään susien laitonta tappamista. Hankkeen jälkeen arvioidaan erikseen suden kannanhoidollisen metsästyksen jatkamista.

LIITE 9. Reviiriarvokauppa

Tarkoitus	Hankkeen tarkoituksena on luoda yksityiseen rahoitukseen perustuva reviiri-kohtainen kompensatio-, tuki- ja kehittämisjärjestelmä – reviiriarvokauppa.
Konkreettinen tekeminen	<p>Keskustellaan ideasta kiinnostuneiden reviiri-alueiden ja paliskuntien kanssa.</p> <p>Tutkitaan reviiriarvokaupan lainsäädännölliset edellytykset.</p> <p>Tutkitaan millaisin suden tapoihin liittyvien, ekosysteemisten, kulttuurihistoriallisten ja taloudellisten periaattein susireviiri voidaan jakaa eriarvoisiksi virtuaalisesti kaupattaviksi alueiksi.</p> <p>Selvitetään reviiriarvokaupalle vaihtoehtoisia kannustemekanismeja suden kanssa elämiseksi.</p> <p>Tutkitaan erilaisia mekanismeja reviiriarvokaupan käymiseksi sekä periaatteita, sääntöjä ja käytäntöjä kerättyjen varojen kohdentamiseksi reviiri-alueella.</p> <p>Neuvotellaan vapaaehtoisten reviiri-alueiden ja paliskuntien sekä asiaan kuuluvien yhdistysten ja säätiöiden kanssa reviiriarvokaupan käytännön kokeilusta. Hanke toteutetaan vuosien 2015-2016 aikana.</p>
Osallistujat	Luonnonvarakeskus, susireviiri-alueiden yhteistyöryhmät, paliskunnat, Paliskuntain yhdistys, riistanhoitoyhdistykset, Suomen riistakeskus sekä eri yhdistykset ja säätiöt.
Hankkeen vastuutaho	Luonnonvarakeskus
Resurssit	Tutkimus- ja suunnittelutyö edellyttää 6 kuukauden panostusta. Muu toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön.
Rahoitus	Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus
Käytännön vaikutukset	<p>Kansalaisille tarjoutuu mahdollisuus osallistua susiasioiden hallintaan ja hoitoon.</p> <p>Syntyy toimintamalli yksityisen rahoituksen kanavoitumiseksi ennaltaehkäiseviin toimiin susireviirillä. Suden tuottamat haitat ja vahingot vähenevät, suhtautuminen suteen muuttuu ja susilauman status vahvistuu. Keskeisenä tavoitteena on, että ihmisten hyvinvointi lisääntyy.</p>

- 1/2015 Maa- ja metsätalousministeriön tilusjärjestelystrategia 2015-2020
ISBN 978-952-453-875-6 (Verkkajulkaisu)
- 2/2015 Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle
ISBN 978-952-453-876-3 (Verkkajulkaisu)
- 3/2015 Suomen riistataloudellinen kosteikkostrategia
ISBN 978-952-453-877-0 (Verkkajulkaisu)
- 4/2015 Suomen susikannan hoitosuunnitelma
ISBN 978-952-453-878-7 (Verkkajulkaisu)